

Utorak, 30. novembar 2004.

Svedok Jevgenij Primakov (Yevgeny Maksimovich Primakov)

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.17 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, izvolite, pozovite svog sledećeg svedoka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pozivam Jevgenija Primakova (Yevgeny Maksimovich Primakov).

SUDIJA ROBINSON: Neka svedok da svečanu izjavu.

SVEDOK PRIMAKOV: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA ROBINSON: Možete da sednete. Gospodine Miloševiću, izvolite.

GLAVNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro jutro, gospodine Primakov.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Dobro jutro.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja ću nastojati da se držim vremena, tako da danas završite vaše svedočenje, ali vas molim da prethodno samo letimično i najkreće krenemo preko nekih osnovnih

podataka iz vaše biografije.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ovo su glavne crte iz moje biografije: Izabran sam u Vrhovni savet Sovjetskog Saveza (Supreme Soviet), a 1998. godine izabran sam u Gornji dom našeg Parlamenta (Federation Council of Russia). Posle toga, posle raspada Sovjetskog Saveza (Soviet Union), negde krajem 1991. godine postavljen sam za načelnika centrale obaveštajne službe (SVR, Russian Intelligence Service). Posle toga sam bio ministar inostranih poslova, gde sam proveo dve godine i osam meseci na tom položaju. A 1998. i 1999. godine bio sam premijer Ruske federacije (Russian Federation). Pre mog rada u Vrhovnom savetu sam bio novinar. Takođe sam izabran za člana Akademije nauka Rusije (Russian Academy of Sciences), znači da sam akademik. Takođe sam bio na čelu dva vrlo važna naučna instituta: jedan je bio Institut za orijentalistiku (Moscow State Institute of Oriental Studies), a drugi je bio Institut za svetsku ekonomiju i međunarodne odnose (Institute of World Economy and International Relations).

SUDIJA BONOMI: Samo da proverim jednu stvar: da li ste vi izabrani u Gornji dom Parlamenta 1988. godine?

SVEDOK PRIMAKOV: Pre toga sam već bio član Vrhovnog saveta, a izabran sam u to telo prvi put 1988. godine. 1989. godine sam drugi put izabran u Vrhovni savet, a tamo sam bio predsednik Gornjeg doma.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Primakov, vi ste aktivno i uticajno učestvovali u formiranju spoljne politike Rusije celu tu dekadu devedesetih godina. Da li se to tako može reći?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, tako je. Ja sam učestvovao u formulisanju spoljne politike Rusije devedesetih godina, sa obzirom na moje razne položaje i u tom smislu ja jesam u tome učestvovao. Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Upravo sam mislio i kao šef

spoljne službe i kao ministar spoljnih poslova i kao premijer. To su glavne funkcije koje pokrivaju čitavu tu dekadu?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste u vašem radu, kada ste se bavili problemima Balkana i problemima Jugoslavije, da li ste se bavili neposredno?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, ja sam se neposredno time bavio, po svojoj službenoj dužnosti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Od 1991. godine bili ste na čelu spoljne obaveštajne službe. Čime se spoljna obaveštajna služba bavila u Jugoslaviji?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Obaveštajna služba, spoljna obaveštajna služba Rusije se uglavnom bavila krizom u Jugoslaviji i koristila je svoja sredstva, ne samo na Balkanu, već i u drugim zemljama, da bi stekla kompletnu sliku događaja, kako bi o tome mogla da izvesti rukovodstvo Ruske Federacije, tako da bi Ruska Federacija mogla da formuliše ispravan stav u odnosu na tu situaciju. Radilo se o političkim, obaveštajnim aktivnostima i u vezi sa tim bih hteo da vam nešto kažem o zadatku koji je meni dodeljen od strane glavne kancelarije. Ja imam tekst tog zadatka na engleskom i mogu taj dokument da predočim Pretresnom veću. Imajući u vidu ekspanziju NATO, upućen je sledeći telegram. Misija NATO alijanse u Bosni i u odnosu na tu misiju nama je postavljen zadatak da utvrdimo u kojoj meri Sjedinjene Američke Države (United States of America) nameravaju da uključe Rusiju u model uspostavljanja bezbednosti u Evropi (Europe), putem korišćenja mehanizama NATO. Nas su uglavnom interesovali mehanizmi koji bi omogućili da se rusko rukovodstvo skoncentriše na sledeće tačke. Prvo, da li je praksa koja se odnosi na Bosnu i Hercegovinu nešto šta uključuje jedan lokalni model ili se radi o nekakvom univerzalnom scenariju koji bi dozvolio Vašingtonu (Washington D.C.) da održava i učvršćuje svoj položaj nakon završetka Hladnog rata (Cold War). Drugo, koji aspekt ovog modela ili scenarija, a koji se odnosi na saveznike Sjedinjenih Američkih

Država, uključuje i da li su Sjedinjene Američke Države spremne da uzmu u obzir ona mišljenja koja nisu potpuno u skladu sa njihovim mišljenjima i treće, koje će korake preduzeti saveznici Sjedinjenih Američkih Država, četiri, kakva je situacija u odnosu na to u samim Sjedinjenim Američkim Državama i pet, kako se to odnosi na ekspanziju NATO. Mi smo imali ovih pet zadataka koji su upućeni različitim departmanima i mislim da ovaj dokument pokazuje koliko je interesovanje postojalo u našoj obaveštajnoj agenciji, pošto smo bili zainteresovani da steknemo kompletnu sliku i da o tome obavestimo naše rukovodstvo. Hteli smo da znamo da li se radi o jednoj pojedinačnoj epizodi ili je to imalo univerzalnu prirodu, univerzalnu u smislu da će nakon završetka Hladnog rata doći do pokušaja da se stvori evropski sistem bezbednosti putem NATO mehanizama. Mi smo došli do zaključka da ono šta se dešava je, u stvari, formulacija modela koji koristi NATO izvan teritorija zemalja članica NATO i da će ubuduće Sjedinjene Američke Države pojačati svoje napore da osnaže te mehanizme van teritorija NATO. U budućnosti se taj naš zaključak i potvrdio kao tačan.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Šta su bile ocene, početkom devedesetih godina, o stavu zapada prema Jugoslaviji, posebno prema Beogradu?

SUDIJA ROBINSON: Nije bilo prevoda. Gospodine Miloševiću, molim vas da ponovite pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pitao sam šta su bile vaše ocene o stavu zapada prema Beogradu početkom devedesetih godina? Šta je karakterisalo njihov stav?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ovo pitanje, u stvari, pokriva nekoliko godina. Ja mislim da mi odmah nismo imali utisak da će zapad, konkretno Sjedinjene Američke Države, da će biti toliko uporni i da će toliko da insistiraju na praćenju toka slabljenja Srbije. Međutim, kako je proticalo vreme, upravo je to tako i ispalo. Na primer, imao sam sastanke sa načelnikom CIA (Central Intelligence

Agency), Vulzijem (James Woolsey) i na tim sastancima smo razgovarali o Jugoslaviji i o krizi u Jugoslaviji. U određenom stepenu smo naznačili da čak i naše dve obavешtajne službe potpuno isto posmatraju jedan čitav niz pitanja. Ja sam sa gospodinom Vulzijem imao nekoliko razgovora i spreman sam da časnom Sudu predam svoje beleške o tome.

SUDIJA ROBINSON: Zaustaviću vas. Gospodine Miloševiću, morate svedoku malo da suzite teren, da njegovo svedočenje bude bliže onim pitanjima koje se tiču ovog Predmeta inače će doći do toga da se razmatra relevantnost. Mislim da je uvod bio sasvim dovoljan. Molim da se pozabavite malo konkretnijim stvarima koje se tiču ovog Predmeta

SVEDOK PRIMAKOV: Časni Sude, mogu da kažem, sa našeg gledišta, kao odgovor na pitanje gospodina Miloševića, radi se o tome da nakon što je demokratska administracija ušla u Belu kuću (White House), postalo je sve jasnije da su oni išli na to da se oslabi Srbija, da joj se ne dozvoli da ojača i da čak u potpunosti dovrše proces potpunog raspada Jugoslavije. Da li ste zadovoljni tim odgovorom?

SUDIJA ROBINSON: Da, to ste rekli i ranije, ali ja želim da vas gospodin Milošević malo bliže ispituje o temama koje se odnose na ovu optužnicu. Gospodine Miloševiću, postavite vaše sledeće pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kakva je bila politička pozadina odnosa zapada prema konkretnoj situaciji u Bosni i Hercegovini, a koja je bila u žiži vašeg interesovanja?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Očigledno bi moglo da se govori o humanitarnim osnovima. Ja to ne poričem. Međutim, zajedno sa tim bilo je očigledno da postoje i politički temelji koji su polazili od pretpostavke zapada da nakon što Milošević nije mogao, kao vođa Srbije, da održi Jugoslaviju u svom originalnom obliku, on je onda stavio sve na to da se stvori takozvana Velika Srbija. To je pred-

stava o tome koju su imale naše zapadne kolege. Međutim, ja apsolutno ne delim takvo mišljenje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li možete da potvrdite da ta ideja Velike Srbije nikada nije bila prisutna u planovima naše države?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mogu da vam dam sledeći odgovor. Pozivajući se, prvo, na moje neposredne razgovore sa vama 8. januara 1993. godine, to je bio moj prvi sastanak sa gospodinom Miloševićem, kada sam doleteo u Beograd po uputstvima predsednika Jeljcina (Boris Nikolayevich Yeltsin), nakon što je Ženevska konferencija (Geneva Conference) podnela Vens - Ovenov plan (Vance - Owen Plan) 1. januara. I taj plan je predviđao da se nekako napetosti u Bosni i Hercegovini razreše. Tokom tog razgovora sa gospodinom Miloševićem, on se prvo složio sa mojim argumentom da je potrebno imati stabilnu situaciju u Srbiji da bi se mogla stabilizovati situacija u Bosni. Takođe je spomenuo da ako ne dođe do miroljubivog rešenja bosanske krize, da bi onda moglo da dođe, ne samo do spoljne krize za Srbiju, već i do unutrašnje krize, zato što je bilo mnogo neprijateljskih elemenata. Kada sam ga upitao da li on ima nekakve planove u vezi sa Velikom Srbijom, on je to odmah porekao. Rekao je da to može da se postigne samo teoretski, po ceni ogromnog krvoprolića, "a ja neću to da uradim", to je rekao. Tokom te posete Beogradu nas dvojica smo se složili i Milošević se konkretno sa tim složio, da će da ode u Ženevu (Geneva) i da će da učestvuje na Ženevskoj mirovnoj konferenciji. U početku nije bio voljan da ide tamo zato što je rekao da bi za njega bilo jako teško da to uradi dok je vladala tako nasilna i otrovna protivrpska kampanja u medijima.

SUDIJA ROBINSON: Imam pitanje za vas. Na tom sastanku u Beogradu, u januaru 1993. godine, kada ste sa gospodinom Miloševićem razgovarali o pitanju Velike Srbije, kako ste vi shvatili taj koncept? Šta to za vas predstavlja?

SVEDOK PRIMAKOV: Ujedinjenje svih Srba koji žive u Jugoslaviji, u jednu državu.

SUDIJA ROBINSON: U redu, hvala vam.

SVEDOK PRIMAKOV: Da li mogu da nastavim, časni Sude?

SUDIJA ROBINSON: Da

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja se izvinjavam, nisam završio svoj prethodni odgovor. A onda je gospodin Milošević oputovao u Ženevu i njegovo ponašanje u Ženevi, onako kako ja to vidim, potvrđuje kurs koji je on sebi zacrtao - da se stabilizuje Kosovo. Došao je u Ženevu u trenutku kada je Republika Srpska, to jest kada su vlasti Republike Srpske već tada odbacile prvi član Ustava Bosne i Hercegovine, a ono o čemu se onda raspravljalo, kada je on stigao, je bila teritorijalna podela Bosne. Njegovo dalje ponašanje, kao i razvoj situacije, je potvrdilo da je on nameravao da potvrdi Vens - Ovenov plan, to jest da prihvati Vens - Ovenov plan. I čak kada se situacija u Srpskoj Krajini mnogo pogoršala, odnos sa Hrvatima, on je nastavio da insistira na tome. A kada je Parlament Republike Srpske usvojio rezoluciju na osnovu koje je odbacio taj plan, svi znaju kako je Beograd reagovao. Beograd je, praktično, nametnuo ekonomsku blokadu Republike Srpske, dozvoljavajući prolaz samo humanitarne pomoći i to je kvalifikovano kao jedini mogući stav onoga ko je tu snosio odgovornost. Ja sam pratio emitovanje govora gospodina Miloševićas u Ženevi. Govorio je o dva principa u predlogu projekta za buduću ustavnu strukturu Bosne i Hercegovine. Jedna je bila jednakost sve tri etničke zajednice i rešenje svih pitanja putem konsenzusa i smatram da to jasno govori o tome da on nije imao planove, niti sprovodio bilo kakve radnje da bi postigao stvaranje Velike Srbije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pomenuli ste, gospodine Primakov, u toku odgovora, da je u to vreme vladala jaka antisrpska kampanja u štampi. Šta su vaše ocene i utisci iz tog vremena?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Sećam se jednog programa koga

sam video na televiziji, a koji je prikazan u svim zapadnim zemljama u decembru, neposredno pre nego što sam stigao. U tom programu je prikazana jedna velika grupa ljudi koja je bila na sahrani, bili su na nečijoj sahrani. Rečeno je da su ljudi koji su bili sahranjivani žrtve srpskog genocida. Međutim, u povorci na toj sahrani su se videli pravoslavni sveštenici. Posle su data izvinjenja, rečeno je da je, u stvari, bilo potpuno suprotno, da je došlo do nekakve zabune. Međutim, moje je mišljenje da su Srbe namerno prikazivali kao agresore, namerno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A kakav je generalno bio stav u zapadnim medijima u vezi sa Srbijom?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mislim da sam već odgovorio na to pitanje. Stav Zapada je bio izrazito negativan. Mislim na stav zapadnjačkih medija. To je svima opšte poznato.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Iz sveg šta vi znate, jer vi ovde svedočite, kako smo i razgovarali, o onome šta vi lično znate, može li se smatrati da je srpska strana odgovorna za događaje na Kosovu?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da li već želite da pređete na Kosovo, godpodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vratću se ja na ovo pitanje, želeo sam da vam postavim ovo pitanje upravo u ovom trenutku.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Gledajte, Kosovo, sa moje tačke gledišta, je mesto gde se videlo da dolazi do eskalacije albanskog ekstremizma i separatizma. Oni koji su pokrenuli i isprovocirali mnoge događaje na Kosovu su bili pripadnici Oslobodilačke vojske Kosova (UCK, Ushtria Clirimtare e Kosoves) koja, uz put rečeno, je prvo od strane SAD stavljena na njihov spisak terorističkih organizacija. Kako su se intenzivirale aktivnosti te vojske koja je funkcionisala uz pomoć dobrovoljaca i snabdevanja oružjem iz Albanije (Albania), a to je postajalo jasnije nakon 1997. godine, onda su usledila pojačanja i dodatne količine oružja iz Evrope. Oni su počeli da potiskuju srpsku vojsku i policiju koja je na to uzvraćala

i izbacila ih je iz raznih sela, a žrtve u čitavom tom procesu su, u stvari, bila albanska sela, ali inicijatori svega toga su bili pripadnici OVK. Ali ako me pitate o stavu zapada prema svemu tome, ja sam već rekao da su na početku ovu vojsku okarakterisali kao terorističku organizaciju. Međutim, kasnije, smatrali su je praktično mehanizmom putem koga albansko stanovništvo može da postigne slobodu, slobodu i pravdu. Ja mislim da zapadni političari kojima je trebalo mnogo vremena da dođu do tog zaključka, su bili predvođeni Nemačkom (Germany), koja je u to vreme nastojala da postigne povratak na Kosovo velikog broja Albanaca koji su napustili Kosovo i koji su u to vreme radili u Nemačkoj. To je bio veliki nemački unutrašnji problem. I zbog toga je kompletna zapadnjačka politika usvojila takav pristup OVK.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Primakov. Vratićemo se na naš razgovor o krizi u Bosni i Hercegovini. Recite, molim vas, kojim ste se razlozima rukovodili kada ste zaključili i kad smo zaključivali da se kriza u Bosni ne može rešiti vojnim putem?
SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, to nije samo moj zaključak. Časni sudija koji predsedava Pretresnim većem nije mi dozvolio da čitam iz mojih beležaka, iz svog razgovora sa gospodinom Vulzijem koji je bio na čelu CIA u to vreme. To je bio zaključak i CIA da ne postoji vojno rešenje za krizu u BiH. U stvari, tri nacionalne grupe su se međusobno borile, svaka je branila svoj interes, ali u osnovi radilo se o istom narodu, istoj naciji, podeljenoj po etničkim principima i veri. Prema tome, bilo je nemoguće takav problem rešiti vojno, jer bi to uništilo interese neke od grupa, bilo jedne ili ostale dve koje su se htele da se ujedine, odnosno Hrvati ili Muslimani. Sa druge strane su bili Srbi.

SUDIJA KVON: Gospodine Primakov, nije namera Pretresnog veća da vam ne dozvoli da čitate iz svojih beležaka koje ste izradili u razgovoru sa predstvanicima CIA. Poenta je bila da gospodin Milošević mora da vama postavi konkretna pitanja.

SVEDOK PRIMAKOV: Shvatam, hvala.

SUDIJA KVON: Nastavite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Iz razgovora koji ste imali sa Vulzijem, molim vas da to učinite, ako smatrate da to dopunjava odgovor na pitanje, ako ne, možemo da idemo dalje.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, već smo kroz ovo prošli. Ako će on da čita iz beležaka, onda morate od njega da dobijete iskaz o tome koje je poreklo tih beležaka, kada su izrađene i opšti kontekst u kom su izrađene?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa ja sam shvatio da je gospodin Primakov to objasnio. On govori o belešci, o razgovoru sa svojim američkim kolegom Vulzijem, 1993. godine.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Već sam istakao nekoliko stvari iz beležaka ovog razgovora i nisam nameravao da se na to više vraćam, uz vašu dozvolu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro, idemo onda dalje. Koji su, po vašim ocenama, podacima sa kojima ste raspolagali, dakle vašim ocenama, bili uzroci rata u Bosni i Hercegovini? Kakav je bio karakter tog rata?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ako govorite o prirodi tog rata, radilo se o građanskom ratu, pothranjenom spoljnom intervencijom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Primakov. Da li su nastavljeni kontakti koji su, maločas ste rekli, bili uspešni u vreme vaših prvih razgovora sa Vulzijem? Da li su ti kontakti trajno nastavljeni?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Na žalost ne na nivou koji je bio 1993. godine. Oni su, u stvari, s početka 1994. godine bili prekinuti, a zatim su prešli na razmenu informacija i to samo na neko vreme. Verujem da su se kontakti nastavili na tom nivou, na kom su bili 1993. godine, a to je uključivalo i posete naših predstavnika

Vašingtonu zbog pregovora o mogućim rešenjima za Bosnu i Hercegovinu, mislim da su ti razgovori bili konstruktivni, da se to nastavilo, da je to moglo da se nastavi, mislim da bi to imalo vrlo povoljan učinak na politiku u svim zemljama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Primakov, samo da vam objasnim da ja čekam da dobijem konačan prevod onoga šta govorite, da bih mogao da postavim sledeće pitanje i zato nastaju ove pauze.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Vidim, gospodine Miloševiću. Shvatam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Primakov, prateći tu situaciju, vi se sećate da je pred izbore u Srbiji koji su bili decembra 1992. godine, održana sednica NATO u Briselu (Brussels). Da li sećate kakvi su se stavovi tada mogli čuti?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Prema informacijama koje su nam tada bile dostupne, kritike upućene Srbiji su ojačale, čak su se čuli i pozivi određenih predstavnika da se primeni sila protiv Srbije. Takve su izjave postale javne. I po našem mišljenju, to je predstavljalo pokušaj da se izvrši pritisak, uopšteno, uključujući i na predstojeće izbore u Srbiji i Crnoj Gori. Verujem da je u tom trenutku to bio prikaz moći sa ciljem da se postigne ishod izbora koji bi odgovarao zapadu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li sam vas dobro razumeo ili ... Postaviću vam pitanje. Dakle, ti stavovi u Briselu, da li su oni bili samo propagandistička akcija?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: To je bila propaganda, ali iz početka je bilo i provođenje određenog političkog kursa.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste rekli da je to bilo i provođenje političkog pritiska. Da li sam vas dobro razumeo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, dobro ste me shvatili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste znali poziciju Beograda i moju poziciju u to vreme?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, bio sam upoznat sa tim i o tome sam već govorio na našem prvom sastanku 1993. godine. I dalje sam bio upoznat sa vašim političkim stavovima kroz mnoge sastanke koje smo imali nakon toga. Osnov tog položaja, odnosno stava je bio da ne želite da se naštetí interesima Srba u sukobu koji je u to vreme bio u toku u Bosni i Hercegovini. Osećao sam da ste istovremeno hteli i mirno rešenje, što je predstavljalo odraz vašeg kasnijeg stava na dejtonskim pregovorima. Ja tamo nisam učestvo-
vao, ali razgovarao sam sa jednim kolegom kada sam bio ministar spoljnih poslova. Razgovarao sam sa ministrom spoljnih poslova gospođom Madlen Olbrajt (Madeleine Albright) i postavio joj sledeća pitanja: "Da li verujete da biste u Dejtonu (Dayton) mogli da postignete uspeh u stabilizaciji situacije u Bosni da nije bilo Miloševića i njegove uloge?" Ona je nedvosmisleno odgovorila: "Ne, bez Miloševića ne bi smo mogli da postignemo pozitivan ishod."

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kako je Rusija ocenila i kako se ponela prema našoj poziciji i delovanju u pitanju mirnog rešenja u Bosni i Hercegovini?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Rusija je nedvosmisleno bila mišljenja da je neophodno dovesti do stabilizacije situacije i okončanja krvoprolića u BiH, te postizanja političkog rešenja u toj zemlji. Sve šta je bilo učinjeno kako bi to gospodin Milošević postigao bilo je nešto šta je Rusija podržavala, pod uslovom da je to učinjeno u okviru onih principa kojih se Rusija pridržavala. Što se toga tiče, hteo bih da kažem, nakon mog prvog sastanka sa gospodinom Miloševićem, prema uputstvima koje je dao predsednik Jeljcin 14. januara, predstavnik Savezne Republike Jugoslavije, odnosno njemu je bilo rečeno da gospodinu Miloševiću prenese kako predsednik Rusije ima pozitivan stav prema njegovim naporima da postigne mirno rešenje u Bosni. Izdao je nalog našim agencijama da preduzmu mere čiji je cilj bio da se osigura promena stava prema

Beogradu, a koji je postojao u nekim stranim zemljama, uključujući i islamske zemlje. To bi pozitivno uticalo na postizanje mirnog rešenje u Bosni i Hercegovini. To je bila izjava naše Vlade koja je prenetu predstavniku Savezne Republike Jugoslavije, a on je to trebalo da prenese predsedniku Miloševiću.

TUŽILAC NAJS: Svedok povremeno čita iz nekih komada papira iz njegovih spisa. Čini se da je jednom prilikom to bila neka beleška, ali to je možda istovremeno bila i priprema za ovo svedočenje. Možda bi bilo od pomoći da znamo o čemu se radi? Iz čega svedok čita?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću i gospodine Primakov, čuli ste pritužbu Tužilaštva. Ne smete da čitate iz beležaka, osim ako na to nije skrenuta pažnja Suda pre toga i ako nije izdato odobrenje Suda. Dakle, recite nam kada čitate iz nekih beležaka i onda ćemo da vas pitamo o okolnostima u kojima je ta beleška nastala i odlučićemo da li ćemo to da vam dozvolimo ili ne.

SVEDOK PRIMAKOV: U redu, hteo sam samo da kažem da je ovo uputstvo bilo nešto šta sam preneo gospodinu Miloševiću putem našeg predstavnika i to sam učinio po uputstvima koje sam ja dobio od predsednika Jeljcina. Časni Sude, ne verujem da je to dokument koji može da se predstavi u sudnici. To je dokument koji je išao šifriranim kanalima, telegramskim putem i bilo bi to teško ovde predstaviti kao dokaz. Ako sam pozvan ovamo da svedočim i da dam iskaz kao svedok, kao što znate ja sam bio na čelu obaveštajne službe i premijer Rusije, kao i ministar spoljnih poslova, tako da smatram da bi Sud trebalo da ima određenu meru poverenja prema onome šta ja govorim.

SUDIJA ROBINSON: Poverenje je jedna stvar, gospodine Primakov, ali mi imamo Pravilnik (Rules of Procedure and Evidence) kog moramo da se pridržavamo. I u budućnosti, kada budete hteli da čitate iz beležaka, na to morate da skrenete pažnju Suda pre nego

što počnete da čitate i vi to, gospodine Miloševiću, morate da imate na umu. To ste već do sada trebali da znate, jer smo o ovome već razgovarali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Jeste videli, gospodine Robinson (Robinson), da je gospodin Primakov čitao direktivu koju je služba uputila u vezi sa pitanjima pozicije NATO i nekim drugim pitanjima, dakle, on je čitao iz svog uputstva, iz svojih dokumenata, da bi vas obavestio.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, nije to poenta. Poenta je da moramo da znamo iz čega čita. Opšte je pravilo da svedočenje mora da dođe iz usta svedoka. Ako on čita iz neke beleške koju je ranije izradio, onda mi to moramo da znamo i Tužilaštvo mora da bude u stanju da ga unakrsno ispita oko toga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Vrlo dobro.

SUDIJA KVON: Gospodine Miloševiću, da pojasnim jednu stvar. Gospodine Primakov, da li je dokument iz kog ste čitali original ili je to beleška koju ste sačinili u pripremi za ovo svedočenje ili je to beleška ili prevod kodiranog dokumenta koji je treba da se predstavi pred Sudom?

SVEDOK PRIMAKOV: Radilo se o doslovnim instrukcijama koje sam prosledio našem predstavniku, vezano za putovanje gospodina Miloševića u Ženevu, kako bi naš stav bio poznat i kako bi se to prenelo gospodinu Miloševiću.

SUDIJA KVON: Ali ne možete taj dokument da predate Sudu ili ipak možete?

SVEDOK PRIMAKOV: Kao što verovatno znate, časni Sude, ti dokumenti nisu stvarni dokumenti, kao takvi. Ovo su šifrirani telegrami i nijedna država ne bi javno pokazala svoj način šifriranja telegrama,

čak ni nakon mnogo godina. Ovo je ono šta sam ja prosledio našem predstavniku u Beogradu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Primakov, vi ste doslovno citirali ono šta ste prosledili?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala lepo. U nastavku ovoga, sećate li se našeg sastanka u Beogradu, dva meseca posle prvog sastanka?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, dobro se sećam tog sastanka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je taj sastanak dao neki doprinos naporima da se dođe do mirovnog rešenja?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Tokom tog sastanka još jednom ste protvrdili svoju nameru da ispoštujete smer predložen u rezoluciji o Vens - Ovenovom planu i to je, koliko sam ja mogao da primetim, bilo glavno pitanje o kom se raspravljalo na tom sastanku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da se sada pozabavimo Kosovom. Ja sam vas pitao samo jedno opšte pitanje o Kosovu u vezi sa odgovornošću i vi ste mi dali odgovor koji se tiče separatističkih i terorističkih dejstava. Moje sledeće pitanje glasi: da li je ruska strana znala za pripreme terorista i za njihova dejstva u pokrajini i u kojoj meri je znala?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Bili smo informisani o zbivanjima i o činjenici da se pojačavaju vojne snage ljudima koji dolaze iza Albanije. Ali moram da kažem i da Albanija nije, kao takva, počela početka da podržava separatizam na Kosovu. 1996. godine, na opštoj skupštini imao sam sastanak sa ministrom spoljnih poslova Albanije koji mi je rekao da albanska politika na Kosovo gleda kao na deo Jugoslavije. To je nešto šta sam ja, kao ministar spoljnih poslova u to vreme, čvrsto podržao, ali stav se kasnije promenio u svetlu onoga šta se u samoj Albaniji događalo u to vreme. Došlo je do nereda, haosa, a snage koje su podržavale OVK ojačale su u svom

uticaju i snazi u to vreme i to je bilo poznato.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Stav Albanije ste objasnili. Jeste li vi o pitanju Kosova razgovarali sa zapadnim liderima?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Razgovaralo se sa zapadnim liderima na praktično svim sastancima Kontaktne grupe (Contact Group), barem ovim na kojima sam ja učestvovao kao ministar spoljnih poslova. Verujem da bi ovde moglo da se pomene nekoliko takvih sastanaka, koji potvrđuju da je postojao sukob mišljenja i koji je povremeno dovodio do nesporazuma, do sporova, jer je bilo očigledno šta se na Kosovu događa. Ja sam učestvovao na sastanku Kontakt grupe po prvi put 24. septembra 1997. godine. Ne čitam dokument, već svoje beleške. Da li smem to da radim, časni Sude?

SUDIJA ROBINSON: Kada ste izradili te beleške?

SVEDOK PRIMAKOV: Juče.

SUDIJA ROBINSON: Možete da čitate iz toga.

SVEDOK PRIMAKOV: Ne, ne čitam, samo pratim tekst, gledam ga. Dakle, 24. septembra 1997. godine je bio prvi sastanak Kontakt grupe na kom sam učestvovao i tada je Klaus Kinkel (Klaus Kinkel), nemački ministra spoljnih poslova izneo svoj čvrst predlog, a na osnovu koga je usvojena prva izjava Kontakt grupe. Kao što je dobro poznato, ova se izjava nije bavila Kosovom ili Bosnom i Hercegovinom, već je bila formulisana u vreme kada se Jugoslavija raspadala i kada su izbijali različiti sukobi. Zatim je usvojena prva izjava vezana za Kosovo. Mislim da je bila uravnotežena. Tekst je bio brižno sročćen i u tekstu je stajalo da se radi o unutrašnjem sukobu i tekst se bavio time da situacija nije regulisana. Krajem februara 1998. godine situacija na Kosovu je postala napeta i u tom svetlu je održan još jedan sastanak Kontakt grupe u Londonu (London) 8. marta na kom sam takođe učestvovao. I tada su SAD i Velika Britanija predložile da se uvedu ekonomske sankcije protiv Jugoslavije. Mi smo

pokušali da osiguramo da se te sankcije odnose samo na isporuku oružja Jugoslaviji. To su potvrdile zapadne kolege rekavši da se to ne odnosi samo na Jugoslaviju, odnosno na Srbiju, već i na Kosovo. Mislim da postoji još jedan sastanak koji ovde treba da se spomene, a to je sastanak Kontakt grupe u Bonu (Bonn) 25. marta, održan na nivou ministara spoljnih poslova. Tu je bilo značajnog razmi-moilaženja, izraženog na tom sastanku. Glavnu ulogu, naravno, igrali su Amerikanci. Stav koji je zauzet tada nije nam bio blizak, zato što nije bio uravnotežen i nije odražavao realnost i kada sam odbio da se saglasim sa tekstom, Kinkel se pokazao kao vrlo mudar poli-tičar, uspeo je da postigne konsenzus i da izgadi nesporzume. Konačni tekst bio je prilično uravnotežen. Na idućem sastanku donet je paket stabilizacionih mera i na tom sastanku je došlo do osude albanskog terorizma. Mogu da vam dam i druge podatke koji su proistekli iz sastanaka Kontakt grupe koji mogu da potvrde da je zapadna strana htela da ojača svoj pritisak na Srbiju i Jugoslaviju putem ekonomskih mera i sankcija, što je nešto sa čime se mi nismo slagali. Mi smo formulisali svoje mišljenje čija je osnova bila da smo protiv zamrzavanja sredstava i bili smo protiv novih zabrana ula-ganja. To je bio naš stav koji je bio tada izražen, ali kako ne bismo blokirali sve napore u tom trenutku, mi smo usvojili tu rezoluciju koja je, po nama, predstavljala uravnoteženiji pristup celoj situaciji, zah-valjujući našem doprinosu.

SUDIJA ROBINSON: Ubuduće vaši odgovori treba da budu kraći. Gospodine Miloševiću, postavite više pitanja svedoku, jer Sudu ne koriste ovako dugi odgovori.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Robinson, ja sam upravo da bih štedeo vreme smatrao da, na primer, o ovom odnosu Kontakt grupe nema ... Ne bi bilo racionalno da postavljam gospod-inu Primakovu pitanje da nam kaže o Kontakt grupi za vreme zasedanja Generalne skupštine (UN General Assembly), pa o Kontakt grupi u Londonu, pa o Kontakt grupi u Bonu, pa o Kontakt grupi u Londonu, pa svakom pojedinačno, jer bi to oduzelo mnogo

vremena. On je izložio ukratko ovo, pozvao se na te sastanke, rekao te stavove i objasnio da je vršen pritisak na Beograd i moje sledeće pitanje glasi: gospodine Primakov, da li je to šta je činila Kontakt grupa pothranjivalo, objektivno pothranjivalo separatizam spolja? **SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR:** Ne mogu da se složim sa tom izjavom da su naponi Kontakt grupe pothranjivali pritisak spolja. Međutim bilo je nekih epizoda koje su spolja pothranjivale taj separatizam i ja ću vam navesti dve takve epizode. Prva je bila to da su se borci OVK opisivani kao ljudi koji su se borili za pravdu, a drugi primer su bili naponi naših zapadnih partnera da po svaku cenu izbegnu pominjanje činjenice da pitanje Kosova mora da se rešava unutar okvira Srbije. Oni su to izbegavali da spomenu po svaku cenu. Govorili su o Jugoslaviji, a da nisu spominjali Srbiju i tu smo, u stvari, mi i drugi videli da se pokušava uvesti delimično rešenje, privremeno rešenje koje bi vodilo do odvajanja Kosova. Oni su, u stvari, pokušavali da Kosovo pretvore u još jednu Saveznu Republiku Jugoslaviju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, sada da li je ta činjenica pothranjivala separatizam, a ta činjenica dolazi spolja?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, jeste ga pothranjivala.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Inače, ja dobijam na prevodu, sada kada je gospodin Primakov govorio o ova dva momenta, o tome da su prikazivali teroriste UČK kao borce za pravdu i da su izbegavali da pomenu da se to rešava u okviru Srbije, dobijam u prevodu da je on rekao da su to dve epizode. On nije rekao da je reč o epizodama nego je Ö

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, vidim da hoćete da kažete nešto o prevodu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da, da. Dobijam u prevodu da je gospodin Primakov rekao u vezi sa tim pojavama, da je reč o epizodama. On nije govorio o epizodama, nego o faktorima koji utiču.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, nastavite.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Primakov, šta ste rekli?

SVEDOK PRIMAKOV: Ne radi se o epizodi, već o interakciji, aktivnostima koje su unutar Kontakt grupe objektivno podsticale separatizam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne želim da ulazim u detalje, ali da li se sećate šta se dešavalo za vreme sastanka Kontakt grupe u Bonu? Šta se dešavalo u Bonu za vreme sastanka Kontakt grupe, šta se dešavalo napolju?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ako vas interesuju stvari koje su se dešavale napolju, mogu da vam kažem da kada me je Klaus Kinkel pozvao u svoju kancelariju i kada smo počeli sa pregovorima u vezi sa različitim formulacijama, videli smo kroz prozor de se spolja upravo održavaju demonstracije Albanaca. Kinkel mi je rekao: "Da li vidite pod kakvim pritiskom ja moram da radim?" A ja sam mu odgovorio "zašto ne objavite da ćete da objavite imena svih onih koji učestvuju u demonstracijama i onda tamo više neće biti nikoga", zato što svi koji učestvuju u demonstracijama definitivno ne žele da se vrate na Kosovo. I to su kasniji događaji i potvrdili, zato što su svi oni ostali da žive u Nemačkoj, zato što u Nemačkoj vlada mnogo veći životni standard nego na Kosovu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Osim ministara u Kontakt grupi, vi ste o Kosovu razgovarali i sa vašim američkim partnerom Gorom (Al Gore), potprednikom Gorom, je li tako?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi samo što se donosi na vaš razgovor, kako je on gledao i kako ste vi gledali na pojavu izbeglica sa Kosova i Metohije? Kakav je on imao stav o izbeglicama

sa Kosova i Metohije i kakav ste vi imali stav o izbeglicama sa Kosova i Metohije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ovaj razgovor je obavljen nakon što su počeli vazdušni napadi. To nije bio prvi razgovor koji sam ja vodio sa gospodinom Gorom. On je tvrdio da milion izbeglica napušta Kosovo, albanskih izbeglica, da prolaze kroz planine, da su dosta napaćeni i da je to upravo razlog za vazdušne napade. Ja sam mu rekao da, prema našim informacijama, je taj talas izbeglica dostigao svoj najveći nivo upravo nakon početka vazdušnih udara i odmah sam rekao da on, u stvari, preteruje zato što je nemoguće da postoje milioni izbeglica, imajući u vidu ukupan broj stanovnika Kosova.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo jednu stvar da preciziramo, gospodine Primakov. Ako sam vas dobro razumeo, vi tvrdite da je razlog izbeglica bombardovanje. Razlog izbeglica je bombardovanje, je li tako?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne sasvim. Naravno, ljudi su postajali izbeglice i iz drugih razloga. Međutim, ovaj veliki, ogroman broj izbeglica i taj čitav proces koji je poprimio dosta široke razmere je, prema našim informacijama, započeo nakon što su počeli vazdušni napadi. To je nešto šta su i same izbeglice rekle. Oni su dali izjave, objasnili su da odlaze zbog bombardovanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi, sasvim kratko koji je bio odnos Rusije prema embargu na oružje?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Već sam rekao, gospodine Miloševiću da smo mi ovu meru shvatili kao potrebu da se oružje ne dostavlja, ne samo Jugoslaviji već i Kosovu, gde mogu da ga koriste separatisti.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, sada je vreme za pauzu. Gospodine Primakov, sada ćemo da idemo na pauzu, ali pre nego što to uradimo sudija Bonomi (Bonomy) ima jedno pitanje.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Primakov, na početku vašeg svedočenja vi ste spomenuli dva dokumenta. Jedan je telegram koji je upućen, mislim, izvorima u različitim zemljama, a drugi dokument su beleške koje ste vi vodili tokom vašeg sastanka sa Vulzijem i vi ste naznačili da su to dokumenti koje možete da predate Međunarodnom sudu.

SVEDOK PRIMAKOV: U pravu ste, časni Sude. Ja mogu da dam ta dokumenta Međunarodnom sudu.

SUDIJA BONOMI: Da, to je sve šta sam ja hteo da znam i na gospodinu Miloševiću je da odluči da li hoće da preda te dokumente.

SUDIJA ROBINSON: Idemo na pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, izvolite, nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Primakov, kakav je bio stav državnog sekretara Madlen Olbrajtu u Bonu 25. marta, na sastanku na ministarskom nivou?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, gospođa Olbrajt koja je predstavljala Sjedinjene Američke Države na sastanku Kontak grupe je insistirala da se usvoji rešenje putem koga se pojačavao pritisak na Beograd. Bilo je to rešenje koje je predviđalo preduzimanje nasilnih mera.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kakav je bio vaš stav?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja sam već rekao da se naš stav svodio na odbacivanje jednostranog rešenja ili reakcije na događaje na Kosovu, tim više zato što nisu bile potrošene sve mogućnosti da se dođe do političkog rešenja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li se onda pojavila opasnost da Rusija napusti Kontakt grupu?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, u pravu ste. Tokom sastanka Kontakt grupe, kada sam smatrao da se gura takva rezolucija, ja sam rekao da, u slučaju da se usvoji, ja više ne bih bio voljan da budem među onima koji je podržavaju i bio sam spreman da napustim sastanak. Posle toga Kinkel me je pozvao u kancelariju i dao uputstvo svom zameniku Išingeru (Wolfgang Ischinger) da pronade nekakvu formulaciju koja bi zadovoljila sve članove Kontakt grupe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste vi tada shvatili da vaši partneri iz Kontakt grupe hoće u krajnoj liniji da primene silu protiv Beograda?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, bio sam svestan toga zato što smo već imali informacije o pripremama koje su bile u toku, o sprovođenju jedne od opcija, koje su bile na stolu NATO.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi i ja smo se sreli već 11. marta 1998. godine i vodili jedan dug razgovor. Da li ste bili zadovoljni rezultatima tog sastanka?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: U principu am bio zadovoljan rezultatima tog sastanka zato što je sledećeg dana Milutinović koji je u to vreme bio predsednik Srbije, dao izjavu i rekao da je Srbija spremna i voljna da počne da pregovara sa Rugovom (Ibrahim Rugova). To je bila glavna tema naših razgovora i to je uglavnom i bio odgovor koji smo mi od vas očekivali. Činjenica da vi niste dali tu izjavu već gospodin Milutinović je nešto šta ja na samom početku nisam shvatio, ali kasnije sam shvatio da to može da se objasni činjenicom da je Srbija bila ta koja se bavila Kosovom i da je on predsednik Srbije, a ne vi. Vi ste tada bili predsednik Jugoslavije.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, iako je optuženi rekao da je do tog sastanka došlo 11. marta, možda i on i svedok mogu ponovo da razmotre to, radi zapisnika, zato što ne znam da li se radi o 11. martu

ili možda 17. martu? Možda se radi o prevodu i ja to imam pogrešno na svom dokumentu, ali to vredi proveriti.

SVEDOK PRIMAKOV: 17. marta 1998. godine, tada je održan taj sastanak.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, hvala vam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je bilo u to vreme izvesno da slabe tenzije na Kosovu i da se stanje normalizovalo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne mogu da kažem da je već uspostavljeno normalno stanje, ali nakon izjave gospodina Milutinovića došlo je do određenog slabljenja napetosti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam je poznato da je sredinom maja započet razgovor sa Rugovom?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, to je poznato. Takođe je bilo poznato da su počeli razgovori sa Rugovom i predstavnici obe strane su počeli sa sastancima u Prištini (Prishtine). Međutim, nedelju dana kasnije desilo se nešto zbog čega su pregovori prekinuti. Inicijator tih događaja je bio OVK. Oni su presekli glavni put koji je povezivao Srbiju sa Kosovom. OVK je prodrla do graničnih delova sa Albanijom i tamo su se utvrdili i uspostavili kontrolne punktove. Zbog toga su bile aktivirane srpske snage. Počeli su sukobi i od toga je stradalo civilno stanovništvo i zbog toga su pregovori prekinuti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je nakon toga ponovo došlo do smirivanja tenzija i do stabilizacije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Tokom tog perioda postojale su dve paralelne putanje: jedna je odražavala događaje i mogućnosti za miroljubivo rešenje. I to se ispoljavalo na određeni broj načina. Sa druge strane, činjenica je da su zapadne vlade zauzimale stav koji je bio sve krući.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li sam vas dobro razumeo:

iako se situacija popravljala i smirivala, pritisci na Beograd su rasli, je li tako? Da li sam vas dobro razumeo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: U principu me jeste dobro shvatili, jer, na primer, 6. jula 1998. godine, međunarodni diplomatski pomatrači (KDOM, Kosovo Diplomatic Observer Mission) odnosno njihova misija započela je sa svojim radom. Kontakt grupa je u to vreme razgovarala o statusu Kosova. Prisustvo gospodina Hila (Christopher Hill), ambasadora Sjedinjenih Američkih Država, je tamo bilo primetno. 13. avgusta je najavio pregovore sa kosovskim Albancima i tamo je bio moj asistent, gospodin Afanasevski (Nikolai Afanasievski) i činilo se da se stvari kreću prema mirnom rešenju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Radi zapisnika, gospodine Robinson, gospodin Afanasijevski. Njegovo ime nije dobro rečeno u prevodu. Afanasijevski.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Primakov, dolazimo sada na moju posetu Moskvi (Moscow) juna 1998. godine. Molim vas ukratko opišite šta se dešavalo, o čemu smo razgovarali, vi, predsednik Jeljcin i ja u Moskvi, juna 1998. godine? Šta su bili rezultati i šta su bile posledice?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Bili ste pozvani da dođete u Moskvu na pregovore, prvo sa predsednikom Jeljcinom, a zatim ste samnom i ministrom odbrane, sa njegovim kolegama razgovarali o razradi zajedničke izjave, saopštenja koje je trebalo da uključi nekoliko opštih tačaka. Naime, radilo se o vašoj spremnosti da se dozvoli povratak izbeglica, vašoj spremnosti da sarađujete sa Visokim komesarom UN za izbeglice (United Nations High Commissioner for Refugees) i Međunarodnim crvenim krstom (ICRC, International Committee of the Red Cross), o mogućnosti posete Kosovu od strane međunarodnih organizacija, o vašoj nameri da započnete pregovore koji bi, sa srpske strane, uključivali predstavnike srpskog stanovništva Kosova kao i albanske predstavnike i Rugovu na alban-

skoj strani. Došlo je do određene pat pozicije kada se razgovaralo o svrsi specijalnih snaga Srbije i njihovom povlačenju sa Kosova. Vi ste objasnili da je nemoguće da se izvede takva jednostrana mera. Rekli ste da ukoliko dođe do toga da će srpsko stanovništvo sa Kosova početi da beži i da će započeti genocid protiv Srba. Zbog toga niste bili spremni to da učinite. To je bilo i zabeleženo u zajedničkoj izjavi. Vi ste, u stvari, pristali na povlačenje vojske, u zamenu za prestanak neprijateljstva od strane OVK.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Postoji taj dokument. Ovde je prevedeno –"u zamenu". Nije reč o zameni, nego da će se specijalne snage povlačiti u srazmeri sa prestankom terorističkih dejstava. Je li tako, gospodine Primakov?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Dakle, kako bude dolazilo do smanjivanja neprijateljstva. Radilo se o institucionalizovanju proporcionalnosti između ta dva procesa: povlačenja jugoslovenske vojske sa Kosova i prestanka neprijateljstva od strane kosovskih Albanaca.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je taj dogovor i ono šta je zapisano u izjavi, poštovano od naše strane?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Bilo je ispoštovano i sprovedeno i verujem da su neki dalji događaji na Kosovu i oko njega potvrdili kako je bilo moguće finalizovati političko rešenje. Povrh svega, što sam već rekao kao odgovor na vaše ranije pitanje, hteo bih da istaknem i skrenem pažnju na činjenicu da je tadašnji predsednik OEBS-a (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe) i ministar spoljnih poslova Jugoslavije Jovanović su potpisali sporazum da se ustanovi Verifikacijska misija OEBS-a (OSCE Kosovo Verification Mission) za Kosovo i 15. avgusta je potpisan sporazum između Savezne Republike Jugoslavije i NATO-a o vazдушnom nadzoru situacije na Kosovu. Do 24. oktobra je proglašena i rezolucija Saveta bezbednosti UN-a (UN Security Council), kao posledična aktivnost ovog sporazuma. I upravo u tom trenutku videli smo da je došlo do insistirajućeg stava u UN da se dalje krene sa čvršćim pris-

tupom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U nastavku toga jedno drugo pitanje: da li je bilo predloga i uticaja da se donese rezolucija Saveta bezbednosti na bazi glave 7?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da. Upravo u tom trenutku su naši zapadni partneri skrenuli prema jednoj tvrdo linijaškoj rezoluciji Saveta bezbednosti UN-a, uključujući i pozivanje na glavu 7 Povelje (Chapter of the United Nations) koja predviđa mogućnost pojačanja aktivnosti, sve do razmere korišćenja sile protiv Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kakav je bio vaš stav, odnosno stav Rusije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: O tom pitanju mogu da kažem da je u određenoj meri izvršen pritisak na Rusiju da se složi sa tim stanovištem. Da bih to potkrepio, mogu da vam nešto kažem o telefonskom razgovoru sa Klausom Kinkelom, sa kim sam bio u prijateljskom odnosu. I on mi je čak poslao i pismo o tome putem svog predstavnika sa kojim sam se sastao u Sočiju (Sochi), a gde sam bio u tom trenutku. U tom dopisu je insistirao da bi Rusija trebala da se složi sa tim pristupom i iako smo bili u prijateljskom odnosu, ostao je jedan ukus pretnje u tom pismu, u slučaju da Rusija ne pristane na to.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Šta ste vi odgovorili?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Odgovorio sam kako, sa mog stanovišta, postoji još puno političkih sredstava na raspolaganju i da bismo trebali da tražimo političko rešenje, odnosno sporazum, te da, po našem viđenju, pozivanje na glavu 7 je nešto šta je nedopustivo, jer smo smatrali da bi to moglo da otvori prostor za vojno delovanje i korišćenje sile protiv Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, vi ste imali negativan stav prema bilo kakvoj operaciji protiv Jugoslavije, prema izlasku Kosova iz Jugoslavije, prema eskalaciji sankcija protiv Jugoslavije. Dakle, je

li to otprilike ono šta može da opiše stav Rusije u to vreme?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Prilično ste dobro opisali tadašnji ruski stav.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala. A kakva je situacija bila u Savetu bezbednosti?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: O tom se pitanju raspravljalo. Došlo je do polemike koju smatram besplodnom zato što nije dogovorena rezolucija, budući da bi se njom odobrilo vojno delovanje protiv Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A recite mi, gospodine Primakov, da li smo mi u Beogradu učinili nešto da isprovociramo NATO bombardovanje Jugoslavije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Pa, vidite, ja bih razlikovao dva aspekta. Verujem da sa strane Jugoslavije nije bilo čvrste, usmerene politike takve vrste, ali bilo je određenih istupanja, ekscesa koji su mogli da potkrepe argument da taj začarani krug nasilja nije prekinut, ali, istovremeno i prema našim podacima i iz onoga šta znam iz razgovora sa vama, primetio sam kako i vi lično i Beograd pokušavate da obuzdate snage koje bi mogle da budu uključene u taj krug nasilja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da pređemo sada na sledeću temu. Da li vam je poznat stav delegacije Jugoslavije na konferenciji u Rambujeu (Rambouillet) u februaru i martu 1999. godine?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, upoznat sam sa tim stavom. U to vreme već sam bio premijer Rusije i, naravno, nije to moglo da prođe bez mog znanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je Jugoslaviji, u Rambujeu, bio postavljen ultimatum za Kosovo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Bezpogovorno. Zahtev da se pri-

hvati rezolucija u Rambujeu dat je u obliku ultimatumu. Moram da kažem da je sa našeg stanovišta rezolucija bila, kao celina, nešto prihvatljivo za Jugoslaviju, ali istovremeno postojalo je jedno pitanje na koje Jugosloveni nisu pristajali u okviru te rezolucije, a to je bio zahtev za međunarodno vojno prisustvo na Kosovu. I zbog te reči "vojno", cela je stvar eksplodirala, jer iza toga je stajala očigledna namera NATO da uvede svoje snage na Kosovo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, a da li sam vas dobro razumeo da, po vašem mišljenju, pravi cilj sporazuma u Rambujeu je bio da se dozvoli razmeštaj NATO vojske u Jugoslaviji? Jesam vas dobro razumeo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Primakov. Molim vas sada mi odgovorite koji su bili ciljevi vaše misije u Beogradu 30. marta 1999. godine? To je, dakle, šest dana nakon početka bombardovanja Jugoslavije.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Otputovao sam u Beograd, kao što je to od mene i traženo direktno od francuskog predsednika Širaka (Jacques Chirac) koji me je nazvao i zatražio da odletim u Beograd, ne bih li, kako je on to rekao, dobio dodatne signale od gospodina Miloševića, kako bi se zaustavilo bombardovanje. Kada sam Širaka telefonom upitao "kakve signale treba da dobijem", odgovorio je: "Bar neki mali signal". Pitao sam ga: "Da li mislite na nešto iz okvira Kontakt grupe?" On je odgovorio: "Pa bar to". Zato sam otišao u Beograd i tamo sam razgovarao sa gospodinom Miloševićem i, po našem shvatanju, mi smo dobili taj signal. Ali prema prvobitnoj ideji koju nam je dao predsednik Širak, to je značilo jemstvo povratka izbeglica, prestanak neprijateljstava, početak pregovora, međunarodni monitoring i sa tim skupom pitanja trebali smo da odletimo u Bon i da predamo to saveznom kancelaru Šederu (Gerhard Schroeder) koji je u to vreme bio predsedavajući Evropske unije (European Union), ali tek što je naš avion poleteo počelo je bombardovanje aerodroma. Zapad tada nije znao šta smo

u tom trenutku imali u rukama. I to je značilo kraj ovog pokušaja da se dođe do tog signala, ali bih hteo još da dodam jednu pojedinost, uz vaše dozvolu, časni Sude. Kada se razgovaralo o tome u Beogradu, gospodin Milošević mi je rekao: "Spreman sam da povučem sve svoje snage sa Kosova, ako snage NATO budu povučene sa granice Makedonije". I tada se po prvi put spominje taj drugi uslov, druga povezanost.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Ako sam vas dobro shvatio, oni nisu imali neku nameru ni da saslušaju rezultat vaše posete Beogradu?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Kada smo stigli u Bon i ja sam stekao utisak kako je odgovor na naš predlog da se zaustave vazdušni udari bilo nešto šta je već ranije određeno. Naš se predlog temeljio na dobijanju takvih određenih signala od gospodina Miloševića. Imao sam utisak da je to već predodređeno zbog toga što nikada nismo niti dobili priliku ni da saopštimo šta smo postigli i o tome da razgovaramo sa saveznim kancelarom. On nikada nije imao priliku da kaže da to nije dovoljno.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, Pretresno veće je primilo na znanje želju ovog svedoka da se danas vrati i vi ste o tome govorili. Dogovorili smo se da možemo danas da radimo do 14.30. Kako bismo mogli da postignemo određenu meru jednakosti i pravičnosti spram unakrsnog ispitivanja, čini se da biste trebali da završite sa glavnim ispitivanjem do 11.50, ako je to moguće i zatim bismo nastavili da zasedamo. Dakle, išli bismo na pauzu u 12.20, imali bismo pauzu od 30 minuta, vratili se u 12.50 i završili sa radom u 14.30. To je nešto o čemu morate da odlučite i to je aranžman koji može danas da se postigne, ako želimo da se ovaj svedok danas vrati.

SUDIJA KVON: Tužilaštvo će da dobije dva sata, a vi ćete da dobijete dodatnih 10 minuta za dodatna ispitivanja. Dakle ukupno ste dobili dva i po sata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Potpuno se slažem. Ja ću se držati tog vremena. Ja čak nisam ni očekivao da ćete da budete tako darežljivi. To vam moram priznati, jer sam želeo da svakako danas završimo ovo ispitvanje, da omogućim gospodinu Primakovu da bude slobodan posle radnog vremena, tako da se nadam da ću čak i kraće vreme iskoristim. Gospodine Primakov, dakle, oni nisu pokazali nameru čak ni da saslušaju rezultate vaše posete Beogradu. Jesam li vas dobro razumeo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Pa, niko me tamo nije prekinuo, naravno. Imali smo dobre odnose, ja i kancelar Šreder i ostali, ali kako sam iznosio tačke koje smo formulisali tokom razgovora sa vama u Beogradu, Šreder je odmah rekao: "To nije dovoljno", iako nije saslušao dodatno pojašnjenje tih tačaka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je iz vašeg iskustva, jer ste vi u to vreme kao ruski premijer razgovarali sa mnogim liderima, da li je bilo drugih lidera koji su imali negativan stav o bombardovanju Jugoslavije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mogu da citiram reči saveznog kancelara Kola (Helmut Kohl) koji je retrospektivno, procenjujući situaciju, rekao da se radilo o istorijskoj greški.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nisam dobro čuo prevod. Shvatio sam da ste rekli da je Kol izjavio da je učinjena istorijska greška. Da li sam vas dobro čuo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, to je tako.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I ta istorijska greška je NATO bombardovanje Jugoslavije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi kako ste vi tada i ruska Vlada, rusko rukovodstvo i vi lično i kako ocenjujete akciju NATO bez saglasnosti Saveta bezbednosti i UN, sa gledišta interesa svetskog poretka, interesa Rusije, međunarodne stabilnosti i bezbednosti,

interesa svetske zajednice u celini?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Rusija je zauzela vrlo negativan stav spram bombardovanja i to je bilo javno poznato i koristili smo sve svoje kontakte. Ja sam lično razgovarao sa predsednikom Širakom, sa Dalemom (Massimo D'Allema) koji je bio italijanski premijer u to vreme i sa američkim potpredsednikom Al Gorom. Pokušao sam da ih uverim da barem naprave pauzu u bombardovanju ili, što bi bilo još bolje, da odmah prestanu sa bombardovanjem. Znam da su slične razgovore vodili i sa predsednikom Jeljcinom, al, nije bilo ničeg šta smo, na žalost, mogli da učinimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A kako ocenjujete akciju NATO-a bez saglasnosti Saveta bezbednosti UN-a, sa gledišta interesa svetske zajednice?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, nemojte da postavljate svedoku pitanja za koja znate da su nešto o čemu treba da odluči Pretresno veće.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, preformulisaću pitanje. Imam u vidu da je ovde, na klupi za svedoke, predsednik Vlade Rusije iz vremena tih događaja. Pa, prema tome, nesumnjivo kompetentan da kaže svoju ocenu. Preformulisaću pitanje. Kakve su opšte posledice NATO bombardovanja Jugoslavije za svetsku zajednicu?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mislim da je to stvorilo prostor za ignorisanje neophodnosti da se dobije pristanak pre nego što se preduzme bilo kakava akcija protiv određenih zemalja. To je, naravno, bez sumnje podrivalo međunarodni poredak.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Primakov, prekinuću vas. Gospodine Miloševiću, razvio se određeni trend u vašem glavnom ispitivanju, u vašoj želji da završite ispitivanje određenim finalom. Prekoračili ste granice davanja iskaza, odnosno predstavljanja dokaza. Ako više nemate šta da pitate svedoka, a da to potpada pod okvir Pravilnika

(Rules of Procedure and Evidence), onda treba da završite sa glavnim ispitivanjem da bi moglo da počne unakrsno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Imam, imam, gospodine Robinson, bez brige. Gospodine Primakov, da li je, prema vašem mišljenju, bombardovanje Jugoslavije od strane NATO pomoglo rešenju problema na Kosovu i Metohiji?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Kosovska realnost nam govori da je problem Kosova daleko od rešenja. Srpsko stanovništvo je praktično napustilo Kosovo. Prema tome, to je problem daleko od rešenja i mislim da bombardovanje nije pomoglo regulisanju situacije na Kosovu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato da je aktivnost albanskih terorista produžena i danas na Kosovu i Metohiji?

SUDIJA ROBINSON: Nećemo da dozvolimo da odgovorite na to pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Gospodine Primakov, bila je čuvena i u čitavoj svetskoj štampi mnogo se pisalo o vašoj "petlji nad Atlantikom". O čemu se tu radilo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da. To je tačno. Budući da sam bio premijer, bio sam na putu u SAD gde sam trebao da imam sastanke kojim su trebali da se uglavnom bave ekonomskim odnosima SAD i Rusije. I to je bilo u okviru Komisije Gor - Primakov (Gore - Primakov Commission), pre toga je to bila Komisija Gor - Černomyrdin (Gore - Chernomyrdin Commission). Kada smo sleteli u Šenonu (Shannon), što je bilo tranzitno sletanje, saznao sam, kako mi je bilo rečeno od strane našega ambasadora u Vašingtonu, da je odluka o bombardovanju već bila 90 posto pripremljena. Nazvao sam potprednika Gora i zatražio da me obavesti o razvoju događaja, istakavši da cenimo naše veze i odnose sa SAD i zbog toga ću da nastavim sa svojom posetom SAD, ali dok smo bili u avionu,

kontaktirao sam Gora još jednom i rekao mi je da je odluka bila, praktično, usvojena. Pod takvim okolnostima verovao sam da nije moguće da nastavim sa svojom posetom SAD-u. Prema tome, moj se avion okrenuo i odleteli smo natrag.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Još jedno pitanje, gospodine Primakov. Ovde je svedočio general Ivašov (Leonid Grigorovich Ivashov). On tvrdi da je NATO bombardovanje uzrok iseljavanju i drugo, da je NATO ranije planirao rat protiv Jugoslavije, najmanje od sredine 1988. godine?

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, forma u kojoj je postavljeno pitanje je neprikladna. Ja mislim, nemam ništa protiv ako svedok odgovori na to pitanje, ali mislim da je način na koji je pitanje postavljeno neprikladno.

SUDIJA ROBINSON: Koje je vaše konkretno pitanje, gospodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja polako govorim, zbog prevoda. Dakle, pitao sam da je svedočio general Ivašov, da tvrdi, rekao sam, dva elementa: da je NATO bombardovanje uzrok iseljavanja i da je NATO rat protiv Jugoslavije ranije planiran. Moje pitanje je da li možete da potvrdite njegove tvrdnje ili da ih odbacite?

SVEDOK PRIMAKOV: Da li mogu da odgovorim, časni Sude?

SUDIJA ROBINSON: Da, iako mislim da ste već govorili o tom pitanju.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, što se tiče prvog dela pitanja, ja jesam o tome izrazio svoje mišljenje, a što se tiče drugog dela pitanja, gospodine Miloševiću, smatram da general Ivašov, imajući u vidu njegov položaj u Generalštabu, je imao pravo da formira mišljenje na osnovu ... Uključujući i klasifikovane izvore.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Hvala, gospodine Primakov. Nemam više pitanja, gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Miloševiću. Gospodine Najs (Nice), izvolite.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, ja ću da se pozabavim sa nekoliko tema i pokušaću to da uradim u jednom redosledu koji tome odgovara. Vi ste rekli par stvari u vašem uvodu. Govorili ste o demokratskoj administraciji u Sjedinjenim Američkim Državama i o njenoj odlučnosti da oslabi Srbiju ili da joj ne dozvoli da ojača. Zašto bi Srbiji trebalo da dozvoli da ojača zarad drugih sastavnih delova bivše Jugoslavije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: U to vreme, naročito unutar Demokratske stranke (Democratic Party) koja je došla na vlast i ušla u Belu kuću, formulisan je jedan ideološki stav u odnosu na gospodina Miloševića i preovlađivalo je geopolitičko mišljenje da je Milošević pokušavao da spreči raspad Jugoslavije i da to nije bilo u skladu sa planovima SAD. Oni su shvatili da je centar zemlje bila Srbija, a to je bilo jedino mesto gde je još uvek na vlasti bila Socijalistička partija, a na čijem čelu je stajao gospodin Milošević, a ta partija je nasledila Savez komunista Jugoslavije. Kako sam ja na to gledao, zbog toga je njihov stav u odnosu na gospodina Miloševića bio ekstremno ideološke prirode.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Naravno, pitanje koje sam postavio nije bilo zašto bi oni bili za to da se Srbija slabi, već zašto bi bilo ko bio za to da Srbija jača zarad drugih sastavnih delova Jugoslavije? Ja mislim da vi niste odgovorili na to konkretno pitanje.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja mislim da jesam odgovorio na vaše pitanje. Upravo zbog toga što su oni na zapadu smatrali da je

Srbija neka vrsta osnove za opstanak komunizma u Jugoslaviji, oni su pokušali da oslabe Jugoslaviju i Miloševića koji je bio na čelu Srbije u to vreme i to nije bio prihvatljiva ličnost za njih. To je bio stav Dejtona. Onda, za vreme Dejtona i posle Dejtona, zapad je donekle promenio svoj stav, a onda se ponovo vratio na početni položaj. Niko nije rekao da je trebalo da ojačavaju Srbiju, ali nije trebalo ni da je oslabe.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možemo li da pogledamo par izvoda iz vaše knjige? Mislím da ćemo imati i druge svedoke kojima ćemo da ukazujemo na određene pasuse iz knjiga koje su oni napisali ili iz knjiga koje su drugi napisali o temama o kojima oni svedoče, ali mislim da je pametno da izbegnemo bilo kakve tvrdnje, da se stvari vade iz konteksta, tako što ćemo da odštampamo čitavo poglavlje knjige, čak iako ćemo se u tom slučaju baviti samo izvodima, ali onda su ta čitava poglavlja na raspolaganju. Sa ovim svedokom imamo dva poglavlja iz njegove knjige "Godine bavljenja velikom politikom" (Years in Big Politics). I ja sam dao da se odštampa i prevedu prva dva poglavlja ove knjige, iako ćemo se samo kratko pozivati na to. Ovde imate, takođe i rusku verziju. Gospodine Primakov, vi ste dobili, ja sam vam dao kopiju te vaše knjige koju ste napisali, to jest delove te knjige i nadam se da ćete nam pomoći u vezi sa jednim pitanjem. Govorili ste o sastanku koji ste imali sa optuženim 8. januara 1993. godine. Postavio vam je optuženi pitanje o Velikoj Srbiji i vaš odgovor je bio da je optuženi rekao da bi se to moglo postići samo uz veliko krvoproliće. U vašem odgovoru Sudu, danas, da li ste se pozivali na neke beleške?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne samo po cenu velikog krvoprolića, već je isto tako dodao da je zbog toga takav kurs bio neprihvatljiv. Molim da citirate moje odgovore onako kako sam ih dao.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, ja se vrlo trudim kada citiram ono šta ste rekli, a vi uvek možete da me ispravite. Da biste, recimo, odgovorili na to pitanje sudijama, da li ste se vi pod-

setili iz beležaka koje ste, možda, tada vodili?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Meni je sve još uvek ostalo sveže u pamćenju i mogu da se setim svega bez beležaka. Međutim, imam neke beleške. Što se tiče moje knjige, meni je veliko zadovoljstvo da ste je pročitali. Međutim, nije trebalo da je prevodite zato što je knjiga već prevedena na mnoge jezike i štampana je u gotovo svim zemljama sveta. Želim da kažem i želim da budem siguran da je to ušlo u zapisnik, da sve činjenice koje se spominju u mojoj knjizi, u prvoj i u drugoj knjizi, nisu bile predmet kritika od mojih kolega sa zapada. Prema tome, nije bilo ni jednog jedinog prigovora da sam ja nešto netačno predstavio. Ja to samo kažem da bih ilustrovao koliko se dobro sećam razgovora sa svojim sagovornicima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, dve stvari: da bismo vam omogućili da danas odete, morate da dajete mnogo kraće odgovore. A što se tiče druge stvari, ja sam vam zahvalan zbog knjige i njene tačnosti, zato što, u stvari, sugestija da je sastanak bio 11. marta je nešto šta sam mogao da ispravim na osnovu toga što sam čitao knjigu, u kojoj stoji da je sastanak održan 17. marta 1998. godine. Molim vas da sada pogledate stranicu 176 ruskog teksta i stranicu 6 engleskog teksta.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da sam znao, ja bih doneo svoju kopiju knjige. Strana 173, da, stranica 173. Samo trenutak, ja sam našao tu stranicu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako pogledate sada priču o tom razgovoru ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodin Najs govorio iz engleskog teksta. Ja imam engleski tekst do 26. strane.

SUDIJA ROBINSON: To je strana 6 na engleskom, a stranica 176 na

ruskom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, ako pogledate knjigu i način na koji ste rezimirali taj događaj, vi kažete: "Razgovor je onda prešao na planove o Velikoj Srbiji. Podvukao sam da su oni u sadašnjim uslovima apsolutno neostvarivi, čak i po cenu velike krvi. Milošević se složio sa tim". Na engleskom, sada okrećemo stranu. "Rekao sam Miloševiću, sviđalo se to nekome ili ne, ali takva je realnost, da je on ključna ličnost i da od njega umnogome zavisi razvoj događaja na celoj teritoriji bivše Jugoslavije."

SUDIJA KVON: Ja mislim da je to u ovoj tanjoj verziji koju imamo.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne razumem, gde ovde vidite kontradikciju, gospodine Najs, između onoga šta sam rekao i između onoga šta se kaže u knjizi. Možete li to da razjasnite?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, ako je ono šta kažete u knjizi tačno i onda ste prešli na planove o Velikoj Srbiji, znači uopšteno ste o tome razgovarali. Onda ste vi naglasili da su oni apsolutno neostvarivi, čak i po cenu velike krvi, a da se optuženi složio sa vama, a ne da je on to pokrenuo kao svoju ideju. Molim vas, da li je to tačno? Da li ste vi njemu rekli da Velika Srbija ne dolazi u obzir, jer bi koštala mnogo krvi, tako nešto?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Zar nije dovoljno da ja u knjizi pominjem da smo razgovarali o toj temi i da smo obojica došli do istog zaključka, da je gospodin Milošević meni potvrdio istu stvar. To sam ja spomenuo ovde. Ja ne vidim nikakvog nesklada u tome, bez obzira koliko se trudio da vidim da tu nešto ne štima, ja ipak to ne vidim.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Govorili ste o drugom sastanku u martu 1993. godine. To je na stranici 9 engleske verzije, a mislim da će to onda da bude na stranici 177 na ruskom. U vašoj knjizi kažete sledeće: "Mislim da je podršci ovoj liniji koja je služila mirnom

izlasku iz krize u Bosni i Hercegovini u interesu sva tri entiteta, dopri-
neo i drugi zatvoreni sastanak u Beogradu sa predsednikom
Miloševićem, marta 1993. godine.” I onda objašnjavate kako ćete
druge otvorene sastanke sa njim da opišete kasnije. Ovaj zatvoreni
sastanak, na njemu ste prisustvovali vi, optuženi i gospodin Stanišić?
SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Gospodin Stanišić?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je on bio prisutan na tom sastanku
sa vama?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Moguće je da je bio na opštem
delu sastanka, ali moj sastanak sa gospodinom Miloševićem je bio u
četiri oka. I ja ne verujem da je ovaj gospodin bio prisutan tokom
čitavog sastanka.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li sam u pravu ako kažem da se ovde
radi o sastanku u martu 1993. godine i da je na tom sastanku
uspostavljena tesna komunikacija između obaveštajnih službi Rusije
i bivše Jugoslavije, a gospodin Stanišić je u tome bio nekakva vrsta
veze, zar ne?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne, on nije bio veza, on je bio na
čelu srpske obaveštajne službe. Da, ja se jesam sastajao sa njim, on
jeste bio jedan od mojih sagovornika i susreo sam se s njim kada sam
bio u Beogradu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I ovaj sastanak je opisan kao zatvoreni sas-
tanak i tu je uspostavljena tesna veza između obaveštajnih službi.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne. Veze između obaveštajnih
službi su započele još za vreme moje prve posete Beogradu.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, ima još jedan pasus iz knjige o kome ću
da govorim kada se budemo bavili Kosovom. Kao što je časni sudija
Kwon (Kwon) tačno rekao, jedan odlomak je dosta kratak, a drugi je
malo veći i mogli bismo oba ova odlomka da uvedemo, ako Sud to
želi.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Možemo sada da uvedemo te dokaze.

Molim da im se daju brojevi.

sekretar: Broj 794.

SUDIJA ROBINSON: Za tu kraću verziju?

sekretar: Da

SUDIJA KVON: Oba odlomka su iz iste knjige?

TUŽILAC NAJS: Da. To su samo različita poglavlja iz iste knjige.

sekretar: U redu, onda će tabulator 1 da označava kraći deo, a tabulator 2 veći odlomak iz knjige.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ta poseta 8. januara, gospodine Primakov i način na koji ste vi opisali odgovor optuženog na tu posetu, da li prihvatate da su do kraja decembra 1992. godine Srbi držali već 70 posto teritorije Bosne i Hercegovine, iako su, u stvari, sačinjavali samo nešto više od 30 posto stanovništva?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: U to vreme je vojna operacija već bila u toku i Srbi jesu, u stvari, kontrolisali praktično 70 posto područja. Ali hteo bih da vam skrenem pažnju, gospodine Najs, na drugu činjenicu. Prema Vens - Ovenovom planu Srbima je, na njihov vlastiti zahtev, dato više od polovine cele teritorije Bosne i Hercegovine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Onda nije bilo iznenađujuće da je optuženi bio za taj plan, kao što ste objasnili da jeste bio? Je li tako?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Taj je plan uključivao ne samo teritorijalnu podelu, gospodine Najs. Ako ste upoznati sa tim planom, onda znate da je uključivao i glavnu tačku, a to je ustavni poredak nove države koji je trebao da reši status te tri nacionalne zajednice. Taj je plan omogućio stabilizaciju ukupne situacije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Teritorije u Hrvatskoj koje su bile pod srp-

skom vlašću su u to vreme bile u izvesnom *status quo*, zar ne?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Nisam shvatio vaše pitanje. Možete li da ga ponovite?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Područja Hrvatske u rukama Srba su još uvek bila u takvom statusu?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: U trenutku kada su se još odvijale borbe tamo, onda, naravno, svaka je strana zauzela određena područja koja su mogla da uključuju i deo stanovništva druge strane. Ali upravo je taj plan predvideo konačnu teritorijalnu podelu, ne bi li se omogućila stabilizacija, kako bi se stvorila struktura u budućnosti koja bi mogla da očuva mir među tri zajednice.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa vidite, u trenutku vašeg sastanka, 8. januara 1993. godine, optuženi, u ime Srba, je teško mogao da dobije više nego što je do tada već postigao ili šta su do tada već postigli Srbi na terenu, da li je to tačno?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Izvinite, gospodine Najs, ali ne shvatam logiku iz vašeg pitanja: ako optuženi, kako ga nazivate, prihvati plan koji očigledno smanjuje teritoriju u rukama Srba sa 70 posto, kako ste sami rekli, na 50 posto, onda gde tu vidite njegovu grešku?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Doći ćemo do onoga šta se dogodilo za nekoliko trenutaka, ali potvrdite nam, molim vas, da li iako su bile dobre vaše obaveštajne veze sa Srbijom i bivšom Jugoslavijom, niste imali pristupa, zar ne, zapisima sastanaka njihovog najužeg kabineta, odnosno saveta, zar ne?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Sastanci između koga? Kakvi zapisi?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na primer, postojalo je nešto šta se nazivalo Savet za usaglašavanje stavova o državnoj politici. Dakle, imalo je nešto različite naslove, ali to je bilo telo koje su sačinjavali optuženi i drugi visoki političari iz bivše Jugoslavije, zajedno sa

ljudima poput generala Mladića i drugim vojnim čelnicima. I to se telo sastajalo u to vreme i, u stvari, se sastalo dan nakon vašeg susreta sa optuženim 8. januara. Pretpostavljam da niste imali pristupa zapisima takvih sastanaka?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mislim da ne samo da nisam imao pristupa tajnim dokumentima jugoslovenske strane, već da to niko nije imao. Ako biste hteli da me upoznate sa tim, bilo bi od koristi. Ali cenio bih i ako mi onda kažete poreklo tih dokumenata, onako kako vi mene pitate o mojim, dakle, odakle dolaze?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ako gospodin Najs želi da ga pita, on je sad pomenuo savet za usklađivanje mišljenja, onda bi bilo korektno da objasni čiji je to savet? Je li to savet Jugoslavije? U Srbiji takav savet nije postojao, postojao je u Jugoslaviji i ko je predsedavao tom savetu, ko je pozivao na taj savet? Ja sam na tom savetu mogao da budem jedan od učesnika koji je pozvan. On ovde predstavlja kao nekakav, kao nekakav moj savet, što ne odgovara istini. Pitanje nije tačno postavljeno, zavodi svedoka.

SUDIJA ROBINSON: Nemojte još ništa da kažete. Ako svedok nije u stanju da odgovori na pitanje, gospodine Miloševiću, onda je moja procena da će on rado to i da kaže. Izvolite, gospodine Primakov.

SVEDOK PRIMAKOV: Koliko ja shvatam, mogu da budem podvrgnut unakrsnom ispitivanju samo u okviru glavnog ispitivanja, a mogu da se postavljaju pitanja koja proističu iz mojih odgovora. Ali ako se uvode neke sasvim drugačije teme, izvan tog okvira, molio bih da imate isti pristup koji ste imali tokom glavnog ispitivanja, kada ste nam branili da skrećemo sa glavne teme.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, da li to proističe iz glavnog

ispitivanja?

TUŽILAC NAJS: Naravno, jedino što sam oprezno hteo da kažem, ako optuženi i svedok gube vreme na proceduralna pitanja, onda će možda dalji vremenski raspored ovog svedoka da postane problematičan.

SUDIJA ROBINSON: Nastavite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, ovaj savet, možemo to da stavimo pred vas na engleskom, ali bojim se ne i na ruskom, taj savet je imalo čitav niz ljudi koji su njegovom radu doprinosili, uključujući Dobricu Ćosića, ovog optuženog, Momira Bulatovića i ostale osobe koje sam pomenuo. Poreklo tog saveta nije nešto šta je sporno, to je potvrdio i Zoran Lilić, svedok i nije nikada bilo sumnje da se radi o stvarnom stenografskom zapisu sastanka održanog idućeg dana, posle vašeg sastanka sa optuženim. I zbog toga što mi ekran ne radi, moraću da vam to pročitam. Nadam se da ćemo popraviti ekran do pauze. Optuženi je rekao sledeće i to je u dokaznom predmetu P469 tabulator 40, stranica 73 od 1167 i čitaću polako, gospodine Primakov. Optuženi je prekinuo razgovor, rekavši da mora da postoji jedinstvo srpskog naroda. "Mi to, *de facto*, imamo, jer objektivno i u skladu sa svim našim vezama, poput vojnih, političkih, državnih, ekonomskih, kulturnih i obrazovnih, imamo taj integritet. Pitanje jeste kako sada da dobijemo priznanje jedinstva, dakle kako to jedinstvo legalizovati? Kako situaciju, u kojoj *de facto* postoji i *de facto* ne može biti ugrožen pretvoriti u nešto šta je *de facto* i *de iure*? Prema tome, put koji će da nas odvede ka *de iure* vodi kroz mali lavirint. Nikada nećemo dozvoliti promenu *de facto* situacije, ali kroz taj mali lavirint postići ćemo neke stvari, ako ne za pola godine, onda za godinu, ako ne za godinu onda za dve. Šta dobijamo? To da ćemo imati manje gubitaka i na taj način ćemo spasiti svoje ljude. Moramo žrtvovati sve za narod, osim samog naroda." Naravno, gospodine Primakov, biće to na sudijama da protumače, ako bude to neophodno da prouče replike, odnosno

intervencije strana na tom sastanku, poput optuženog. Ako taj odlomak prikazuje optuženog kako planira da *de facto* situaciju na terenu pretvori u *de iure* situaciju za godinu ili više, je li to nešto šta vam je pomenuo na vašem sastanku, a kada ste razgovarali o Velikoj Srbiji ili ne?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Milošević.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Molim da ja dobijem taj papir koji sad citira gospodin Najs, a to šta gospodin Najs citira, iako vadi iz konteksta, vidi se da je moje zalaganje za pregovore, a ne nikako za ratnu opciju. O tome se i radi. Samo što on pokušava da Ö

SUDIJA ROBINSON: To je dokazni predmet u spisu? Koji je to broj?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To je 469, tabulator 40. Bar smo ga dva puta spominjali, a optuženi je imao prilike i sa ranijim svedocima da razgovara o kontekstu, da je tako hteo. I sada bih hteo da se vratim na svoje pitanje svedoku. Gospodine Primakov, žao mi je što vas je optuženi prekinuo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Od ovoga šta sam dobio od gospodina Najsa, nemam tabulator 40.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, imate li još jedan primerak toga?

prevodioci: Gospodin Najs nije uključen mikrofon.

TUŽILAC NAJS: Mogu to da stavim na grafoskop, bar englesku verziju, zasada i da drugi vide, a ja ću to da pratim na monitoru gospođe Diklić (Diklich).

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne vidim zašto citat iz ovog

dokumenta ima veze sa mojim svedočenjem. Ja nisam bio prisutan na tim sastancima o kojima ste vi, čini se, tako dobro obavješteni. Zato ne razumem zbog čega moram da slušam određenu argumentaciju Tužilaštva?

SUDIJA ROBINSON: Pitanje je bilo sledeće: ako se pročitani odlomak odnosi na Veliku Srbiju, da li je to nešto o čemu vam je govorio gospodin Milošević tokom sastanka sa njim?

SVEDOK PRIMAKOV: Moj odgovor je odlučno "ne".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da pređemo na nešto drugo. Iz vaših obaveštajnih izvora ili na neki drugačiji način, da li ste znali za to kako su srpske vojne snage i u Hrvatskoj i Bosni plaćane?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Kako mislite plaćane? Mislite na platu koju su dobijali ili mislite na neka dodatna sredstva koja su dobijali i, ako možete, to mi recite od koga? Ne razumem pitanje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Onda ću da pojasnim. Da li ste znali na koji su način srpski oficiri koji su delovali u Hrvatskoj u to vreme ili srpske snage koje su delovale na Kosovu, dobijale platu? Kako su plaćani i ko ih je plaćao?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Nikada za to nisam saznao, nisam se time bavio, niti sam o tome govorio u svom svedočenju ovde.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ali u vašim kontaktima sa optuženim, da li vam je ikada išta rekao nešto o onome šta se nazivalo 30. i 40. kadrovski centar, kao način finansiranja onih snaga koje su delovale u Bosni i Hrvatskoj?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Nikada nisam razgovarao o tome sa optuženim.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Govorili ste o embargu i pojasnili čega se

sećate, ali, da vam pomognem sa jednom stvari, Vens-Ovenov plan je propao zato što su se povukli bosanski Srbi. Koliko je vremena prošlo do nametanja embarga od strane optuženog? Rekli ste 1993. godine, ali razmislite?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Molim vas da mi kažete šta tačno pitate? Da li me pitate o 1993. godini?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kada je embargo na izvoz oružja stupio na snagu? Je li to bilo 1993. godine ili kasnije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Razgovarali smo o tome u Kontakt grupi 1997. godine, a vi sada mene pitate o događajima iz 1993. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Taj embargo o kome je govorio optuženi, pokušaću da nađem vaš odgovor na to, jer želim da budem sasvim tačan ...

SUDIJA ROBINSON: Ovo će da bude poslednje pitanje pre nego što odemo na pauzu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Embargo Savezne Republike Jugoslavije protiv Republike Srpske, mislim, ne mogu to da nađem u svojim beleškama, mislim da je to bilo 1993. godine.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mislite na embargo na oružje? Mogu da vam pomognem, gospodine Najs. Nije se tu radilo o embargu na snabdevanje oružjem, nego je to bilo kada je Skupština Republike Srpske, Skupština, tako se zvala, Republike Srpske odbila da ratifikuje inicijativu Vens - Oven, a Srbija je na to reagovala tako što je objavila embargo i omogućila samo prolaz humanitarne robe, a Srbija je kvalifikovala tu odluku Parlamenta Republike Srpske kao neodgovornu. Mislim da ste zbunjeni, gospodine Najs, zato što embargo na isporuke oružja je došao mnogo kasnije i on je važio za celu Jugoslaviju i to je odluka Kontakt grupe.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znam da je ovo poslednje pitanje pre

pauze ... Mislim da je izraz koji ste vi upotrebili "ekonomska blokada".

SUDIJA KVON: Da, to je na dnu stranice 8 u elektronskoj verziji.

TUŽILAC NAJS: U redu, mogu na to da se vratim kasnije.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, sada idemo na pauzu. Možda možete za vreme pauze to da proverite.

TUŽILAC NAJS: Da, mogu.

SUDIJA ROBINSON: Pauza od pola sata.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, izvolite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, da završimo sa ovim mojim prethodnim pitanjem. Govorili ste o embargu ili, kako ste vi to opisali, o ekonomskoj blokadi. Rekli ste da je to bilo 1993. godine. Pogrešili ste, to je bilo polovinom 1994. godine. Da li to prihvatate?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Glavna poenta za mene je, da ponovim, da se to desilo nakon što je Skupština Republike Srpske odbila da prihvati Vens - Ovenov plan i hteo sam da naglasim da je Beograd reagovao na to što oni nisu prihvatili taj plan. I zato sam ja to nazvao reakcijom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ali ono šta vi niste objasnili sudijama, možda zato što ste zaboravili datum, je to da oni nisu reagovali više od godinu dana. Na osnovu svega šta vam je optuženi rekao, kako bi mogla da se opravda ta odluka da se reakcija odloži za čitavu godinu dana?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs, vi grešite. Ovo

je bilo odmah nakon što je Skupština Republike Srpske odbila da prihvati Vens - Ovenov plan, a vi računite, izgleda, vreme od tog trenutka kada je gospodin Milošević bio u Ženevi i kada je, zajedno sa drugima, raspravljao o planu i kada je plan odobren. Ova akcija, ta blokada ne bi trebala da se vezuje za taj datum i za tu priliku, već za to vreme kada je Skupština Republike Srpske odbila da odobri taj plan. I to je bila reakcija Beograda tom propustu da se usvoji plan.

SUDIJA ROBINSON: Mislim, gospodine Primakov, da je vaš odgovor na to pitanje sasvim dovoljan.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da. I, gospodine Primakov, ako želite da stignete na svoj avion, moraću da vas zamolim da kraće odgovarate na pitanja, ali da vas samo podsetim na embargo ili blokadu o kojoj govorite. To je objavljeno 4. avgusta 1994. godine i to se desilo samo zbog toga što kasniji plan nije, takođe, prošao. To je plan Kontakt grupe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nije na mestu da gospodin Najs stalno preti svedoku kako neće da stigne na avion, ako mu kratko ne odgovara. Gospodin Najs se bezbroj puta mešao u moje ispitivanje, prekidao me i sve ste to računali u moje vreme. Prema tome, nema nikakvog smisla da on svedoku ponavlja po peti put danas kako neće stići na avion, ako mu ne odgovara kratko. Ograničava svedoka, vrši pritisak na svedoka. Jednostavno, protestujem protiv toga.

SUDIJA ROBINSON: Ja ne bih želeo da mislim da gospodin Najs ima takvu nameru. Mislim da to nije bila njegova namera.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Apsolutno nije. Sud će da shvati, svedok će da shvati i optuženi će da shvati da mi nismo znali, na osnovu rezimea od tri, četiri stranice po Pravilu 65ter svedočenja, o kojim pojedinostima će ovaj svedok da svedoči. Pokušaću da završim sa njim što pre, tako da on može da ide. Gospodine Primakov, kao iskusen političar i neko za koga je takvog smatrao i vaš predsednik,

predsednik Jeljcin, vi ćete da prihvatite da drugi ljudi, drugi političari možda kažu jednu stvar jednoj osobi, a drugu stvar drugoj, a svoje planove drže skrivenim, zar ne?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da li želite ovde da me upotrebite kao svedoka koji će da govori onda o razgovorima koje je, prema vama, gospodin Milošević imao sa drugim osobama, jer, ako to hoćete da uradite, onda je to van okvira onoga o čemu ja želim da svedočim ovde, pred ovim Sudom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dokazni predmet 469, tabulator 20, gospodine Primakov, je stenografski zapis Vrhovnog saveta odbrane SRJ i u odgovoru na vaše prethodno pitanje, to je dokument koji su savezne vlasti ustupile ovom Sudu u skladu sa nalogom u tom smislu. I neki od ovih dokumenata mogu javno da se koriste, a neki ne. Ovaj dokument koji mi gledamo, kaže da je optuženi, na stranici 11, rekao jednu stvar. Ja to neću da stavljam na grafoskop zbog vremenskih ograničenja, ali optuženi kaže, a ovo je bilo 25. avgusta 1995. godine, radi vaše informacije, godinu dana nakon što je objavljena blokada, da je blokada, jednostavno, formalnost i da je svakodnevno prolazila pomoć. Dakle, u njegovim sopstvenim rečima, koristeći baš izraz "blokada", a to je nešto šta on vama nikada nije rekao, zar ne, da je blokada samo formalnost?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne, nikada. Optuženi, gospodin Milošević, mi nikada to nije rekao da je to puka formalnost. A što se tiče dokumenta iz koga citirate, gospodine Najs, ljubazno bih vas molio da mi dozvolite da pogledam dokument, zato što ja ne mogu da vam odgovorim samo na osnovu vašeg pročitano g citata.

SUDIJA ROBINSON: Samo trenutak, gospodine Najs, da odgovorim na to. Gospodine Primakov, da li vi hoćete da kažete, da biste bili u mogućnosti da odgovorite na pitanje, želite da vidite dokument iz koga je citirao gospodin Najs, a to je dokazni predmet koji je deo spisa u ovom Predmetu?

SVEDOK PRIMAKOV: Čini mi se, časni Sude, da moja knjiga iz koje

se ovde citiralo, nije bila uvrštena u spis, a ja mislim da je to odstupanje od utvrđene prakse.

SUDIJA ROBINSON: Ne, to nije tako. Gospodin Najs je uvrstio u spis dva izvoda iz vaše knjige. To su dokazni predmeti 794, tabulator 1 i tabulator 2, ali ja hoću da vas pitam, u svetlu vaše ranije izjave, da li želite da vidite dokazni predmet iz koga je gospodin Najs citirao? To je dokazni predmet koji je deo spisa i, naravno, na raspolaganju je i možete da ga pogledate.

SVEDOK PRIMAKOV: Ne, to me ne interesuje. Ja sam već dao svoj odgovor. I, kao što sam rekao, nikada nisam čuo da je gospodin Milošević izgovorio reči koje je gospodin Najs ovde pročitao.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mi smo ranije utvrdili da postoje tesne veze između obaveštajnih službi i, prema tome i sa Saveznom Republikom Jugoslavijom, a preko optuženog. Bez obzira na to poverenje i na tu bliskost, on vama nikada ništa nije rekao o stvarnoj prirodi blokade, zar ne?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja ću još jednom da ponovim sledeće, gospodine Najs: ja nikada sa gospodinom Mioševićem nisam razgovarao o činjenici da je ova blokada puka fikcija, što se tiče Jugoslavije. Ja nikada nisam čuo da je on tako nešto rekao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, pitanja gospodina Najs su izvrtanje činjenica i apsolutno je nemoguće da gospodin Primakov zaključuje drugačije, jer gospodin Primakov dobro zna da je čak bila raspoređena međunarodna monitoring misija na granici između Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije, a kojom je rukovodio švedski general Bob Pelnas (Bob Pellnas), a i kada govori o vremenima, gospodin Najs govori Ö

TUŽILAC NAJS: Sada optuženi svedoči.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, moram da vas

prekinem. Vi sada dajete svoj komentar, a to u ovom trenutku nije prikladno. Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, još jedan dokazni predmet u ovom Predmetu je transkript snimka zasedanja pedesete sednice Narodne skupštine Republike Srpske kojom je predsedavao predsednik Momčilo Krajišnik, 15. i 16. aprila 1995. godine, u Sanskom Mostu, i na tom transkriptu general Mladić govori o doprinosu Savezne Republike Jugoslavije za ratne napore, do 31. decembra 1994. godine, a to je već pola godine kako je blokada stupila na snagu. I on objašnjava da je dobio bar 50 posto od toga i iznosi tone pešadijske opreme i takve stvari. Uz vaše obaveštajne podatke, da li ste vi bili svesni količine pomoći koju je Mladić primao od Savezne Republike Jugoslavije, gospodine Primakov?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Definitivno smo znali za kontakte koji su postojali sa generalom Mladićem, ali što se tiče konkretno vojne pomoći, o tome nisam znao ništa.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kada kažete da ste znali za kontakte, možete li da nam kažete na koji ste način, kojim metodama saznali za te kontakte sa Mladićem?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja nisam optužen ovde. Prema tome, ne moram da obelodanim metode koje koristi obaveštajna služba.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ali pristali ste da govorite istinu, celu istinu i ništa osim istine, što znači da ne možete da budete selektivni. Molim vas, recite nam na koji ste način saznali za kontakte sa generalom Mladićem?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mogu da ponovim ono šta sam već rekao, gospodine Najs. Ne smatram da to predstavlja kršenje moje svečane izjave da ću govoriti istinu i ništa osim istine. Ne tražite od mene da potvrdim činjenicu, već od mene tražite da vam kažem preko kojih izvora sam dobio potvrdu, a to prevazilazi moju obavezu

govorenja istine i ništa osim istine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, istraga koju je Tužilaštvo sprovelo protiv ovog optuženog je obavljena nepristrasno i nevezano za bilo koju zemlju. Naša je dužnost da obavljamo istragu bez emocija i da dođemo do najboljih dokaza do kojih možemo da stignemo. Rekli ste nam da ste znali za kontakte između Beograda, ovog optuženog i generala Mladića. Možete li da nam, molim vas, kažete koji materijal postoji da mi do njega dođemo, ako je dostupan i da ga stavimo na raspolaganje Sudu?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Sve šta mogu da kažem je da potvrdim činjenicu da je to bilo javno poznato, dakle, da gospodin Mladić nije bio u izolaciji, ali ne mogu da vam dam konkretne činjenice koje to mogu da potvrde.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, pokušao sam tri puta, ali kasnije eventualno možemo da razgovaramo o vrednosti iskaza ovog svedoka. Gospodine Primakov, da li ste pratili pojavljivanje optuženog na Sudu u Beogradu, kada je objasnio da, što se tiče resursa, to je dok je bio u pritvoru u Beogradu, što se tiče resursa potrošenih na oružje, municiju i druge potrebe Vojske Republike Srpske i vojske Srpske Krajine, ti su troškovi predstavljali državnu tajnu i zbog toga što se državne tajne ne spominju u zakonu o budžetu, ne mogu da budu iznete tom prilikom. I zatim je nastavljao tim tonom. Da li ste znali za to?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Nisam pratio pojavljivanje gospodina Miloševića u tom postupku. Prema tome, ne mogu ništa o tome da kažem, o tome šta je on tamo govorio.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, videćemo to iz dokumenata Kotakt grupe do kojih ću da dođem za koji trenutak, ako uspem, Rusija je u izvesnoj meri bila saveznik ovog optuženog. I iz vaših odgovora se čini da vam ovaj optuženi nije rekao celu istinu, zar ne?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Kao prvo, hteo bih da kažem da

Rusija nikada sebe nije smatrala saveznikom gospodina Miloševića. Zauzeli smo određeni stav koji je proisticao, ne iz onoga šta nam je diktirao gospodin Milošević, već iz našeg shvatanja i tumačenja situacije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Koje je u velikoj meri zavisila od onoga šta vam je rekao optuženi?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: To nije zavisilo samo od toga šta nam je rekao optuženi i ako su postojali lični razgovori i veze sa gospodinom Miloševićem, bili su važni. Ali uzeli smo u obzir i opšte shvatanje situacije u svetu, te naše tumačenje onoga šta se dešavalo na Balkanu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, nisam spomenuo broj dokaznog predmeta koji se odnosio na Šanski Most. To je Dokazni predmet 427, tabulator 54. Imamo svežanj dokumenata za Sud koji bih hteo da pojasnim. To uključuje odlomak o tome šta sam rekao da je optuženi izgovorio pred Sudom u Beogradu, to je dokazni predmet 427, tabulator 3. Dokumenti koje smo uključili u svežanj uključuju puno dokumenata koji su već uvršteni u spis. Ali, čini se da je prikladno, vezano za ovog svedoka, da postoji hronološka zbirka dokumenata, dakle indeks koji ćemo da vam prosledimo, tu su i neki tajni dokumenti, oni koji su već uvršteni i u indeksu stoji i referenti broj. Molim da sve ostale dokazne predmete uvrstite kao deo ovog svežnja, i, naravno, Pretresno veće će, u prikladno vreme, odlučiti da li će da ih izdvoji ili će da bude zadovoljno time da ih zadrži u istom svežnju. Mnogo dokumenata, ali ne svi, su na ruskom, gospodine Primakov i gotovo svi se tiču Kontakt grupe. Časni Sude, dok budemo gledali ove dokumente, Pretresnom veću može da bude od pomoći pri ruci da imate drugi deo isečka iz knjige svedoka, to je tabulator 2 dokaznog predmeta 794. I molim bih Pretresno veće da to uzme. Molim da se svedoku da verzija na ruskom, dokaznog predmeta 794, tabulator 2.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Isečki iz moje knjige koje je citi-

rao gospodin Najs su odneti sa mog stola, neko ih je uzeo. Nemam ih pred sobom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, molim da pogledate doslovno prvi odlomak verzije na ruskom, dokaznog predmeta 794, tabulator 2. Vidimo ovde deo koji je naslovljen "Kosovo na nišanu" (Target Kosovo) i počinje, "1996. godine rekao sam predsedniku Slobodanu Miloševiću 'obratite pažnju na Kosovo, tamo nastaje eksplozivna situacija koja će teško da bude prevladana'. Uveren sam da nisam bio usamljen u takvom zaključku. Mnogi su upozoravali predsednika Srbije na potencijalnu kosovsku opasnost." Šta je bila njegova reakcija na vaše upozorenje?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Odgovor je bio sledeći: "Nećemo da dramtizujemo situaciju" i takav je odgovor bio uslovljen činjenicom da je nakon Dejtona gospodin Milošević imao utisak da je zapad promenio svoj stav vezano za njega. Njegovi kontakti sa zapadom bili su takvi da nije bio sklon obraćanju prevelike pažnje nekom akutnom problemu unutar zemlje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim vas da sada pogleda te stranicu 341 na ruskom, a na engleskom to je pri dnu strane 5 vezano za jedan opšti opis istorije. Rekli ste sledeće: "Ali stav zapada prema onome šta se događalo na Kosovu, polako je počeo da se menja. U početku je ulogu prve violine igrala Nemačka koja je stvarno bila zabrinuta zbog naglog porasta broja albanskih emigranata, među njima i onih sa Kosova, gde je sve češće dolazilo do oružanih sukoba. I pošto su se albanski gerilci pritajili u svojim selima, počelo je da strada i civilno stanovništvo. Nisu baš razumno delovali ni srpski policajci koji su u mnogim slučajevima 'čistili teren'." Naravno, vi niste lično bili tamo, gospodine Primakov, ali kakvo je bilo vaše shvatanje toga da je srpska policija "čistila teren"?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Tokom svog iskaza rekao sam sve šta se potpuno slaže sa ovim odlomkom moje knjige. Već sam vam to rekao. Prema tome, ne znam zasto citirate ovo, gospodine Najs,

još jednom. Ni jednom nisam odstupio od stava iznetog ovde.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Primakov, moram da vas pozovem na pravilo. Pitanje je bilo legitimno i prikladno i odgovorite na njega.

SVEDOK PRIMAKOV: Molim da ponovite pitanje, nisam ga shvatio.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta ste vi mislili da kažete frazom koju ste iskoristili u svojoj knjizi, "čišćenje terena"?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Imao sam na umu sledeće: na osnovu naše procene Oslobođilačka vojska Kosova koja je bila bazirana u albanskim naseljima, napadala je srpska naselja i zatim se vraćala u svoje baze u albanskim naseljima. O tome sam vam pričao. U to vreme započeli su sa operacijom ne bi li proterali OVK iz tih albanskih naselja. Često je to bilo u obliku "čišćenja terena" i u toku tih operacija su civili iz obe etničke grupe patili, trpeli.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Civili albanske nacionalnosti bili su iseljavani, je li to tačno?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: To nisam spomenuo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja vam to postavljam kao pitanje.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Nemam detaljne informacije o tome.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pretresno veće može hronološkim redom da vidi sastanke Kontakt grupe pri dnu stranice 6. Verovatno neću sada da se bavim sa mnogo stranica, ali ću proći dokumente u svežnju. Za pomoć svedoka sažeću mnoga dokumenata koje smo već videli, ali verovatno nećemo da idemo jedan po jedan, jer, jednostavno, nemamo vremena. Ali molim njegov komentar za dokumente koje još moramo da pogledamo. Dakle, gospodine Primakov, sada bih hteo da podsetim na hronološki sled zbivanja. Da li me razumete? I tražiću vaš komentar oko nekih odlomaka. Ako pogledamo tabulator 1, vidimo izjavu od 24. septembra 1997.

godine, a u tabulatoru 2 vidimo dalju izjavu od 8. januara 1998. godine. Samo terenutak, časni Sude. Već smo mi sve te dokumente videli, ali bih hteo da prođemo kroz njih.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Časni Sude, obe te izjave su mi ovde predstavljene na engleskom, a od mene se tražilo da ih komentarišem. Molim vas, recite mi je li razumno od mene očekivati da to uradim, da pročitam nekoliko stranica na engleskom i komentarišem?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, koje pitanje želite da postavite?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hteo sam samo da podsetim na sve dokumente koji postoje i onda ćemo da pređemo na nove. Ako pogledamo tabulator 3, to je dokument od 25. februara koji smo već videli, ali hteo bih da samo potvrdite nepristranost pristupa Kontakt grupe. Ovde vidimo i Pretresno veće će moći da vidi u četvrtom odlomku, da je sastanak Kontakt grupe zabeležio sledeće: "Kontakt grupa je ponovila da ne podupire ni nezavisnost ni zadržavanje *status quo*. Principi i rešenja kosovskog problema treba da se temelje na teritorijalnom integritetu Savezne Republike Jugoslavije, uzimajući u obzir prava kosovskih Albanaca i svih onih koji žive na Kosovu u skladu sa standardima OEBS-a, Helsiškim principima (Helsinki Final Act) i Poveljom UN-a (Charter of the United Nations)." Bićete potpuno zadovoljni ovim delom izjave. Jesam li u pravu?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Da, zadovoljan sam i već sam to spomenuo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo na dokument broj 4. Pretresno veće je to već videlo pri iskazu drugog svedoka. To je dokument od 12. marta, radilo se o sastanku od 9. marta. I da vas podsetim, ovo jeste na ruskom, ali podsetio bih vas da je tu Ruska Federacija odbila da podrži mere o vizama, izvoznim kreditima koje finansiraju Vlade i slična pitanja. Da li se sećate tog sastanka i te izjave? Ne tražim neki dalji komentar, ali vam skrećem pažnju da na kraju tog dokumenta

postoji verzija na ruskom.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Možete li, molim vas, da mi kažete na koji pasus mislite, pa ću ja to pročitati na ruskom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, to je pasus koji govori o rezervisanom stavu Ruske federacije i to je, ja mislim, na stranici broj 4, potparagrafa "D", gde se kaže da Ruska Federacija ne može da podrži mere Kontakt grupa koje se navode u potparagrafima "C" i "D".

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mogu ovde da pročitam da se kaže da je Kontakt grupa izjavila da Ruska Federacija nije mogla da podržava mere koje se odnose na nametanje odmah mera pod "C" i "D". Tu se radi o moratorijumu, o eksportnim kreditima koje finansira Vlada, za trgovinu i investicije, kao i da se uskrate vize visokim funkcionerima Republike Srbije. Vi tu stavljate tačku, međutim, ja bih hteo da nastavim da čitam. Kaže se: "Bez obzira, ako ne dođe do napretka u koracima koje traži Kontakt grupa, onda će Ruska Federacija biti spremna da razgovara o gorenavedenim merama". I to je kraj tog pasusa i ja mogu to da potvrdim.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sastanak od 25. marta koji je opisan u tabulatoru 5, datum je 27. mart, a odnosi se beleška na sastanak održan 25. marta, vi ste tada još uvek bili u kabinetu predsednika Jeljcina, iako je on neke druge vaše kolege iz kabineta otpustio?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: 25. marta 1998. godine, ako je to period o kome govorite, ja sam bio ministar inostranih poslova.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da ste objasnili Madlen Olbrajt, prema njenoj knjizi, a ja nisam doneo kopije izvoda iz te knjige, ali hoću samo da proverim da li se vi sa time slažete, vi ste njoj potvrdili da ste saveznik predsednika Jeljcina dugo vremena, da on na vas nije gledao kao na potencijalnog rivala i da ste vi zbog toga zadržali svoj položaj?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ne. Vidite, časni Sude, ovo ide mnogo šire od obima Ö

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, da, svakako, ali želim da komentarišete sledeće. Gospođa Olbrajt kaže da je do toga vremena Rusiji bilo veoma stalo da Kosovo ostane srpski problem, time odražavajući sopstvenu zabrinutost oko mogućnosti spoljne intervencije za Čečeniju (Chechnya). To je njeno mišljenje. Da li smatrate da ima istine u tome?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja ne vidim nikakve veze između Kosova i Čečenije u tom smislu, ali možda postoji drugačija veza, to jest da terorističke grupe koje su bile aktivne na Kosovu su imale veze i sa čečenskim teroristima. To je kasnije dokazano.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tabulator 5, to je zapisnik sastanka od 25. marta. Želim da pogledate bukvalno poslednje četiri reda ruskog teksta i poslednja četiri reda, naravno, u engleskom tekstu. Ova beleška sastanka Kontakt grupe se završava na ovaj način gde se principi za rešenje zasnivaju na teritorijalnom integritetu. Kaže se "takvo rešenje, takođe, mora da uzme u obzir prava kosovskih Albanaca i svih onih koji žive na Kosovu. Mi podržavamo jedan znatno veći stepen autonomije za Kosovo koji mora da uključuje i smislenu samoupravu". To je bilo mišljenje koje ste vi, takođe, podržali, zar ne?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Nesumnjivo, tako je. Ja još uvek smatram da je to bio ispravan stav. Mi smo, sa jedne strane, prihvatili da Kosovo može da postoji samo unutar okvira Jugoslavije, to vi sami naglašavate time što citirate iz ovog dokumenta. Sa druge strane, postojala je potreba da se unutar Jugoslavije proširi autonomija Kosova. To je bio stav Rusije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tabulator 6 je dokument Saveta bezbednosti od 31. marta. Imamo verziju na ruskom za vas. Na prvoj stranici ove verzije vidi se, pod naslovom "Osuda" (Condemning), vidimo da je Savet bezbednosti "osudio upotrebu preterane sile od strane srpskih policijskih snaga protiv civila i mirnih demonstranata na Kosovu, kao i sva dela terorizma od strane Oslobođilačke vojske

Kosova ili bilo koje druge grupe ili pojedinca i svu spoljnu podršku terorističkoj aktivnosti na Kosovu, uključujući finansiranje, naoružavanje i obuku". Vi ste se onda, takođe, složili sa osudom preterane upotrebe sile od strane policijskih snaga Srbije zato što ste znali da postoji takva preterana upotreba sile, da li je to tačno?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Prvo, moram da kažem da ja nisam dobio ovaj dokument na ruskom zato što je činjenica ta da je ruski zvanični jezik Ujedinjenih nacija, tako da se svi dokumenti Ujedinjenih nacija izdaju i na ruskom, između ostalog. A što se tiče tog odlomka koji ste vi citirali, da, mi smo tako to smatrali. Ovde se naglašava da teroristi, kao što su oni iz Oslobođilačke vojske Kosova, izvode terorističke akcije, a, sa druge strane, srpske snage su koristile preteranu silu i da je to dovelo do civilnih žrtava. Ne vidim u čemu je, onda, tu stvar.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, pogledajte dno te stranice, a molim Pretresno veće da okrene stranicu. I, uz put, gospodine Primakov, ruska verzija jeste uzeta iz materijala Ujedinjenih nacija, na ruskom, da bismo vama pomogli i nadamo se da je to vama korisno. Mi sada vidimo da ta rezolucija poziva Saveznu Republiku Jugoslaviju da odmah preduzme potrebne mere da postigne političko rešenje za kosovsko pitanje putem dijaloga, da sprovede radnje koje su navedene u prethodnim izjavama Kontakt grupe, poziva albanske vođe da osude terorističke akcije i naglašava da svi elementi među kosovsko-albanskom zajednicom treba svoje ciljeve da sprovode na miran način. Onda, broj 5, slaže se sa predlozima Kontakt grupe oko rešenja i vidimo da se iznose ta rešenja, a onda, pod 9 "odlučuje da će sve države, u svrhu unapređenja mira i stabilnosti na Kosovu, sprečiti prodaju ili snabdevanje Savezne Republike Jugoslavije, uključujući i Kosovo, oružjem i drugim materijalom". Ovo možemo malo detaljnije da pogledamo kasnije, ali u ovoj fazi, da li ste zadovoljni sa ovim proizvodom rada Kontakt grupe, onako kako se to oslikava u rezoluciji Ujedinjenih nacija?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: U tom trenutku, da nismo bili

zadovoljni sadržajem tog dokumenta mi ga ne bismo potpisali. Rusija je potpisala sve te dokumente zato što su oni odražavali ruski stav, tako da ne razumem poentu vaših pitanja.

SUDIJA BONOMI: Moram da kažem, gospodine Najs, da ni ja nisam savim siguran u to šta je poenta svih ovih pitanja, kada su odgovori očigledni, čak i pre nego što se postave pitanja?

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, stav je sledeći: mi smo sa određenim brojem prethodnih svedoka, razmatrajući ove dokumente, videli da je prisustvo Rusije u Kontakt grupi, kao i način na koji je ona zastupana pred Ujedinjenim nacijama, nije zaustavila to da dođe do jednog niza dokumenata u kojima se beleži nasilje na terenu na vrlo drugačiji način od načina na koji to opisuje ovaj svedok, a i svedok koji je bio pre njega. Ja mogu da skratim stvar, ali ja mislim da kroz dokumente može mnogo brže da se prođe. Ako želite da ja to uradim na takav način, na tim osnovama da su ovi dokumenti, dokumenti na koje je pristao ovaj svedok, kao i njegove ruske kolege, onda će to da bude jedan koristan izvor za Pretresno veće kada bude procenjivalo šta se, u stvari, dešavalo. Ja njemu ukazujem na pasuse u svim dokumentima koji se bave, na jedan ujednačen način, nasiljem obe strane i odražavaju, takođe, nasilje na srpskoj strani.

SUDIJA BONOMI: Ali jedno pitanje je to da li gospodin Primakov prihvata da li ovi dokumenti odražavaju gledište Rusije? Takvo pitanje bi vas dovelo do istog ishoda.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, ja mogu to da uradim i na taj način. Gospodine Primakov, vi ste videli izveštaje i rezolucije Saveta bezbednosti i ono šta je sada pred sudijama je jedan veliki broj takvih dokumenata koji se bave čitavom istorijom rada Kontakt grupe i rezolucija koje su bile ishod tog rada. Mi smo prešli kroz nekoliko takvih dokumenata tokom vašeg svedočenja i oni se takođe obrađuju u vašoj knjizi koja je na raspolaganju sudijama. Da li ima nekih dokumenata sa kojima se vi naročito ne slažete ili ste vi sasvim

zadovoljni da se oni prezentuju sudijama, iz razloga koje sam ja naveo, kao izveštaj stava koji je zauzela Kontaktna grupa i Ujedinjene nacije, a u kojima je takođe učestvovala i Rusija?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Mislim da su svi ovi dokumenti procenjivani i uzima se u obzir taj vremenski period kada su oni usvojeni. Ja ne mogu na drugi način da procenjujem o njima. Bile su određene okolnosti na snazi, na terenu, u tom trenutku i ako je ove dokumente potpisala Rusija, onda su oni imali i rusku podršku, imali su tu podršku u tom periodu. Mi nismo tumačili te dokumente i rezolucije sa kojima se nismo slagali. Čak, takve dokumente nismo ni prevodili, ali postoji jedan suštinski deo ovih dokumenata sa kojima smo mi bili zadovoljni, jer smo smatrali da će oni pomoći da se situacija stabilizuje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. U tom slučaju moći ćemo malo brže da prelazimo. Molim vas da pogledate tabulator 9. Nemamo ruski dokument za ovo, ali ja mislim da se vi sećate tog dokumenta i mislim da se sa tim dokumentom bavite u jednom poglavlju tog izveštaja.

prevodioci: Ispravka prevodioca. Gospodin Primakov je rekao da “mi nismo podrivali ili odbacivali ove dokumente zato što je postojala jedna suština sa kojom se jesmo slagali”.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dokument koji gledate, dokument od 17. juna 1998. godine i to je pismo stalnog predstavnika Rusije, gospodina Lavrova (Sergey Lavrov). Ako pogledamo aneks, vidimo da je ovde došlo do zajedničke izjave predsednika Ruske Federacije, gospodina Jeljcina i predsednika Savezne Republike Jugoslavije, gospodina Miloševića koji je tada bio na toj funkciji. I tu se vidi zajednički stav optuženog da se razreši na politički način taj problem, a onda, par paragrafa dalje, kaže se “da će se uzdržati od preduzimanja represivnih mera protiv mirnog stanovništva”, a onda, na kraju stranice, poslednja stavka, pretposlednja stavka, tu se kaže “da će se dozvoliti slobodan povratak svim izbeglicama i raseljenim licima, na osnovu

programa koji je dogovoren". I onda se kaže, u poslednjoj stavci "u meri u kojoj se zaustave terorističke aktivnosti će se smanjiti prisustvo snaga bezbednosti van onih delova u kojima su trenutno raspoređeni". Ovo je leto 1998. godine. Da li ste vi lično prihvatili, na osnovu onoga šta je bilo na raspolaganju vama, da je postojala potreba da jugoslovenski predsednik, u ovoj izjavi za javnost, kaže da će se uzdržati od preduzimanja represivnih mera protiv mirnog stanovništva?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Vi ste citirali iz zajedničke izjave koju sam ja već ranije pomenuo tokom svog svedočenja. To je dokument koji su sačinili tokom posete gospodina Miloševića Moskvi i dokument su potpisali dvojica predsednika, predsednik Jeljcin i predsednik Milošević. Tekst dokumenta iz kog ste vi citirali, citirali ste sa engleskog, koliko sam shvatio, citirali ste tačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam. Sledeći dokument koji još nismo pogledali, je dokument u tabulatoru 11. U stvari, molim vas da prvo pogledate dokument broj 10. Ne, tu nema ništa. Molim vas, časni Sude, dokument 11 je izveštaj, to je deo hronologije dokumenta i nema potrebe da se pozabavimo tim dokumentom. Broj 12 smo već razmotrili, nemam ništa da kažem o tom dokumentu. Dokument broj 13 je novi dokument. To je još jedan izveštaj u tom sledu izveštaja i tu ima nekoliko pasusa koje bih hteo da spomenem, gde se govori o nasilju koje i dalje traje sa obe strane i to je deo te opšte slike, ali u svetlu odgovora svedoka koji je već dao, dokumenti se nadovezuju jedan na druge. Takođe, broj 14, to je izveštaj generalnog sekretara. Ne moramo da se bavimo pojedinostima, ali možda bismo mogli da pogledamo ovaj dokument zato što on daje pregled situacije. Gospodine Primakov, molim vas da pogledate dokument broj 14, pod tabulatorom 14. To je dokument od 4. septembra 1998. godine. To je izveštaj generalnom sekretaru. Izvinjavam se, to je izveštaj generalnog sekretara. Molim da pogledate pasus 10 pod naslovom "Humanitarna pitanja" (Humanitarian concerns).

prevodioci: Paragraf 7, ispravka prevodioca.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Do tog trenutka se kaže da je od 600 do 700 civila poginulo u borbama na Kosovu od marta i da je to dovelo do raseljavanja oko 230.000 osoba. A onda u paragrafu 8 se kaže: "Prema procenama UNHCR možda ima čak i do 50.000 raseljenih lica na Kosovu koji su bili prisiljeni da napuste svoje kuće i da odu u šume i u planine". Da li vi prihvatate sada i da li ste onda mogli da se složite sa ovim brojkama?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja jednostavno ne znam da li je to izveštaj generalni sekretara i ako citirate neke brojke, onda to mora da bude utemeljeno na informacijama koje je imao. Ali pitanje je slažem li se sa tim brojkama ili ne, ali to nije pitanje čije je mesto ovde, jer nije to unutar mojih kompetencija kao svedoka, da potvrdim ili ne potvrdim nešto šta je rekao generalni sekretar u svom izveštaju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nisam nameravao dalje da postavljam pitanja, ali moram da nastavim. Vidimo u dokumentu broj 16, oprostite, ne, u dokumentu 17, to je Sporazum o Verifikacionoj misiji. To vam je već predstavljeno. Broj 18 je Sporazum o Verifikacionoj misiji OEBS-a. 19 je novi dokument, rezolucija. I sada smo na 24. oktobru. To je ona rezolucija koja ustanovljuje Kosovsku verifikacionu misiju. Mislim da verovatno neću da se bavim detaljima ni jednog od ovih dokumenata, ali videćete ovde određeni broj nalaza pod različitim naslovima, na drugoj stranici broja 19. Zatim 20 i 21 smo već pogledali, 22 je još jedan izveštaj od 12. novembra. Ništa tu nema konkretnog na šta bih sada morao da vam skrenem pažnju. Broj 23, Božić 1998. godine, dakle 24. decembra izveštaj od tog dana, kao što ćete da vidite, gospodine Primakov, na kraju prve stranice na vašoj verziji, generalni sekretar je bio prisiljen da izvesti da nije postignuto značajno poboljšanje, te da je došlo do alarmantnih znakova potencijalnog pogoršanja, dok izvori dalje izveštavaju da je primirje još uvek na snazi, iako postoje znakovi napetosti na terenu. I, zatim, nastavlja, da je nasilje dostiglo svoj vrhunac, odnosno najviši stadijum od 16. oktobra i sporazuma, 50 osoba je ubijeno u napadima. I zatim se više toga komentariše kasnije. Da li prihvatate

da je u tom trenutku, da su postojali znakovi pogoršanja nasilja u to vreme, do decembra 1998. godine ?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Bilo je puno različitih informacija i hteo bih da ukažem na još jednu stvar u ovom izveštaju generalnog sekretara, gde kaže da nije bilo novih informacija o otmicama od sredine septembra. Na istom mestu u izveštaju se vidi da se izražava podrška prekidu vatre. To je još jedna od indicija da je postojao drugačiji trend na terenu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: 24 smo već videli, 25 sada ne moramo da komentišemo, 26 je još jedan izveštaj od 30. januara 1999. godine, bavi se masakrom u Račku (Recak). Mislim da svedok ništa nije rekao o Račku, osim ako ne želi nešto posebno o tome da kaže. Onda idemo dalje, na 27. Tu bih hteo da vas malo zadržim, gospodine Primakov, ako smem? Bojim se da to imamo samo na engleskom. To je već postojeći dokazni predmet, pismo načelnika delegacije Republike Srbije Ratka Markovića, upućeno gospodi ambasadorima Hilu, Petriču (Wolfgang Petritsch) i Majorskom (Boris Mayorsky), ruskom ambasadoru. I tada na pregovorima u Rambujeu "delegacija Republike Srbije želi da naglasi da je na pregovorima u Rambujeu postignut veliki napredak u definisanju političkog rešenja o suštinskoj samoupravi Kosova i Metohije, uz poštovanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta Republike Srbije i SR Jugoslavije. Naročito bismo želeli da naglasimo, kao što je to učinila i Kontakt grupa, da ne može biti nezavisnosti Kosova i Metohije, niti treće republike. Prema tome, svi elementi samouprave, u vreme sastavljanja sporazuma, treba da budu poznati i jasno definisani. Tokom daljeg rada to pitanje treba raspraviti i dolsedno rešiti. U tom smislu spremni smo da učestvujemo na sledećem sastanku o tom pitanju. SRJ se složila da razgovara o delokrugu i karakteru međunarodnih snaga koje bi bile raspoređene na Kosmetu, radi sprovođenja sporazuma koji će da se prihvati u Rambujeu. Jugoslavija i Republika Srbija su potpuno spremne da nastave sa radom u pozitivnom duhu ovog sastanka. Stoga smatramo da bi bilo izuzetno korisno da se odredi razuman rok u kom bi se stvorili odgovarajući uslovi i prihvatio dru-

gačiji pristup, kako bi se uspešno nastavilo sa radom i sa uspehom rešila ta pitanja". Sa tim u vezi, hteli bi smo da naglasimo da bi neposredni razgovori dveju delegacija bili vrlo korisni. Iskazi pred Sudom uključuju iskaz gospodina Petriča da je tog dana, 23. februara, došlo do iznenadne promene situacije. I možete ovde da vidite i zato sam to pročitao u celini, da je Ratko Marković siguran u mogućnost rešenja. I na Pretresnom veću je da odluči da li je optuženi tada, 23. februara ili tih dana promenio odluku i od Rambujea stvorio nešto šta nije moguće da se ostvari. Možete li da pomognete Sudu i da objasnite zašto optuženi od tog trenutka više nije htio da se složi?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Hteo bih da kažem, gospodine Najs, da knjiga, odnosno zbirka intervjuja je objavljena u Italiji (Italy), to su intervjui premijera Dinija (Lamberto Dini), premijera Italije, gde govori o Rambujeu, rekao je da nije došlo do sporazuma jer bi reč "vojno" bila dodata međunarodnom prisustvu. Gospodin Dini dalje u intervjuu kaže da je pronađena neka druga kompromisna reč, bilo bi moguće izaći iz takve pat pozicije. Da je druga strana pristala da povuče tu reč vojno-međunarodno prisustvo. I, slučajno, moje se mišljenje poklapa sa mišljenjem gospodina Dinija.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dakle, samo ta jedna reč je dovela do potpunog odbacivanja ovog optuženog. Da li ste vi to tako shvatili ?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Poenta nije u semantici ili u jednoj jedinoj reči, već u onom šta iza nje stoji. Naime, prihvatanje ili neprihvatanje ili spremnost da se prihvati vojno prisustvo NATO na Kosovu, privremeno ili trajno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam na objašnjenju. Idemo dalje. 28 i 29 smo već videli, 30 je novi izveštaj od 17. marta 1999. godine, mislim da ne moram Pretresno veće da zamaram time, 31 je pismo Zorana Lilića i to je uvršteno zato što hronološki potpada na to mesto. Jeste li upoznati sa pismom koje je Zoran Lilić poslao optuženom?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Vidim ovde određenog zamenika

premijera Zorana Lilića, ali ja ne znam ko je bila ta osoba, ne znam joj čak ni ime.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, 32 je još jedno pismo u prilogu, kao zaključak ministara spoljnih poslova "G8" (Group Eight) iz centra u Petersburgu (Saint Petersburg). Da li ste upoznati sa tom izjavom i to je na ruskom?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: To je dokument Saveta bezbednosti. Jesam li u pravu, gospodine Najs? To je izjava predsedavajućeg, po zaključenju sastanka ministara spoljnih poslova grupe "G8", u centru Sankt Petersburga. U to vreme više nisam bio ministar spoljnih poslova i nisam učestovao na tom sastanku, inače bih bio upoznat sa time.

TUŽILAC NAJS: Hvala. Kako bismo najbolje iskoristili svedokovo vreme, da ga time više ne gnjavimo, možda možemo da se pozabavimo time kako uvrstiti ceo ovaj svežanj dokumenata? Možda nakon što svedok napusti sudnicu?

SUDIJA ROBINSON: Možemo tako da uradimo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još nekoliko stvari, gospodine Primakov. U svetlu odgovora koji ste dali, sugerisali ste da su zapadni mediji bili orkestrirani, na način da budu neprijateljski raspoloženi prema Srbiji. I to, u stvari, seže do početka ili sredine devedesetih. Možete li da mi objasnite kojim je to mehanizmom značajan deo zapadne štampe orkestriran ne bi li provodio i zalagao se za antisrpsku liniju?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Hteo bih da se tačno citiram, gospodine Najs. Nisam rekao da je zapadna štampa započela, kako ste vi upravo rekli, da je započela, odnosno uzrokovala bilo kakve oružane sukobe. Rekao sam da je zapadna štampa imala neuravnotežen pristup tim dešavanjima, tako što je promovisalo antisrpsko raspoloženje. I to sam rekao i dalje govorim da jesam lično bio prisutan različitim televizijskim prenosima koji su bili u tom tonu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dakle, u svetlu vašeg odgovora koji sam zabeležio u svojim beleškama, stoji da je ceo stav zapadnih medija bio takav. Kao što znate, zapadni mediji vole da se smatraju slobodnim. Stoga bih vas molio da mi objasnite zbog čega bi, po vašem mišljenju, zapadni mediji pogrešno izveštavali na način koji nije sklon Srbiji? Dakle, ne radi se o kontrolisanoj štampi i medijima već o slobodnim medijima.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Dakle, želite da kažete da nije moguće imati pristrasan pristup i u zapadnim medijima, kada oni izveštavaju o bilo kakvim zbivanjima? Ja na takvu izjavu ne mogu da pristanem.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ono šta ste rekli o broju izbeglica u Nemačkoj, nešto šta se nesumnjivo temelji na obaveštajnim podacima do kojih ste došli, da li sam u pravu da je do sredine devedesetih ili do kraja devedesetih veliki broj kosovskih Albanaca pobjegao s Kosova i otišao da živi u Nemačkoj? I rekli ste da ako je neki od vaših kolega hteo da sazna koja su imena demonstranata, da su svi oni bežali i nisu se vraćali? Šta ih je to teralo, gospodine Primakov? Šta je teralo kosovske Albance da se iseles sa Kosova, po vašim saznanjima?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: To nisu bili zatvoreni izvori informacija. To je nešto šta sam čuo direktno od ministra spoljnih poslova Kinkela, da ih je puno došlo u tu zemlju i da su tamo počeli da rade. I, nesumnjivo, po njemu, albanska zajednica se formirala i tri posto svih plata je trebalo da bude prebačeno ljudima koji su podržavali OVK i bili su na to prisiljeni. To je bilo teško izbeći zato što zajedno žive u jednoj zajedničkoj zajednici i takav je problem teško rešiti. Bilo je nesumnjivo da će to da predstavlja veliki problem za Nemačku, po njemu. Takođe mi je rekao da će direktno da se zalaže da se ti ljudi vrate. Istovremeno, čak i nakon što je ustanovljeno prisutstvo zapada tamo na Kosovu, mnogi od njih nisu pohrlili natrag.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste nacrtali sliku OVK kao o počiniocu i jedino ste u ograničenoj meri priznali da se možda koriste metodom

odmazde na jedan preteran način, ali nije li realnost da su se tokom devedesetih, a posebno pri kraju devedesetih, prema informacijama koje ste dobijali, kosovski Albanci isterivali putem nasilja i ugrožavanjem njihovih ljudskih prava od strane Srba?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Verujem da je bilo takvih situacija. Hteo bih samo da kažem da trenutno imamo masovni egzodus Srba sa Kosova, zato što se krše njihova ljudska prava. Istovremeno, hteo bih da istaknem da je, prema našim podacima, najveći talas iseljenika započeo nakon početka bombardovanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hteo sam nešto da vas pitam i o tome. Rekli ste da je najveći talas započeo nakon početka bombardovanja. Vi shvatate da to ne znači da su počeli da odlaze zbog bombardovanja? Možda niste pratili svedočenja pred ovim Sudom, a bilo je puno iskaza koji su posvedočili o obrascu isterivanja kosovskih Albanaca. Neki su bili ubijeni, drugi isterani, a ponekad na putu do granice su bili lišavani svojih dokumenata i to rutinski. Naravno, o svemu tome će Pretresno veće da odlučuje kao o činjenicama, ali što se tiče ove zadnje stvari, sastavnog oduzimanja dokumenata, možete li da nam objasnite to, a na osnovu informacija koje su do vas pristizale?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs, vi ste upravo citirali iz dokumenata Ujedinjenih nacija i Kontakt grupe, na osnovu kojih može da se zaključi da tokom vojnih operacija koje su tamo izvršene jeste došlo do kršenja ljudskih prava od obe strane. I ja ne bih hteo da predstavim stvari na jedan način ili da kažem da je postojao određeni obrazac, ali ona što se jeste desilo je masovna evakuacija koja se odvijala tokom bombardovanja i želim to da ponovim.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Želim da vam dam priliku da odgovorite na pitanje, a onda ću da pređem na drugo pitanje. Možete li da date bilo kakvo objašnjenje za sistematsko oduzimanje i uništavanje dokumenata, ličnih isprava kosovskih Albanaca koji su proterani sa Kosova?

OPUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPUŽENI MILOŠEVIĆ: U zagradi kaže da je to na Pretresnom veću da odluči, a sad svedoku postavlja pitanje kao da je dokazano.

prevodioci: Mikrofon.

OPUŽENI MILOŠEVIĆ: Sad je uključen mikrofon. Vi znate da ga ja sam ne mogu da uključim, jer mi ga isključujete i uključujete samo vi. Naime, gospodine Robinson, gospodin Najs je rekao da je na Pretresnom veću da to utvrdi, a onda postavlja pitanje gospodinu Primakovu o nekakvom sistematskom oduzimanju dokumenata, kao o utvrđenoj činjenici. Mislim da to nije korektno. On ne može da mu postavlja pitanje kao da je reč o utvrđenoj činjenici, zato što ste ovde imali među tim, tom masom lažnih svedoka, lažne iskaze.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, sasvim je u redu da se neke činjenične stvari stavljaju na probu, za razliku od pravnih pitanja. Drugo, gospodine Najs, ja se slažem sa gospodinom Miloševićem da niste trebali da postavite pitanje na takav način, a na koji se pretpostavlja da se svedok slaže sa tim da je došlo do sistematskog oduzimanja dokumenata.

TUŽILAC NAJS: Ja nisam imao nikakvu nameru da iznesem takvu vrstu pretpostavke. Sasvim suprotno, pozvao sam da se iznese suprotna tvrdnja i rekao sam da, ako se to desilo, da li svedok ima objašnjenje za to. I ako se to pokrene, to je nešto šta potencijalno može da pomogne, jer u ovom slučaju, ako se zaključi da jeste došlo do nekakvog sistematskog obrasca ponašanja koje nije objašnjeno, onda svedoci koji nešto znaju o tome mogu da nam pomognu. Ja verujem da će, verovatno, odgovor ovog svedoka da bude negativan, ali ja imam pravo da dobijem odgovor na to pitanje.

SUDIJA ROBINSON: Da li ste vi postavili jedno hipotetičko pitanje?

TUŽILAC NAJS: Da, jesam.

SUDIJA ROBINSON: U redu, onda, nastavite

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Primakov, ja se nadam da je bilo jasno i na osnovu transkripta da sam postavio jedno hipotetičko pitanje. Dakle, ako je bio slučaj da je došlo do sistematskog oduzimanja i uništavanja ličnih isprava kosovskih Albanaca, a da ovde upotrebim neutralan izraz, kada su napuštali teritoriju, na osnovu onoga šta vi znate, možete li da date objašnjenje kako je došlo do toga, kako se to desilo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Prvo, moram da kažem, gospodine Najs, da ja nikada nisam radio za srpsku policiju, niti u onim organima koji su bili zaduženi za oduzimanje tih dokumenata ili koji su izdavali takva naređenja, tako da hipotetička priroda vašeg pitanja meni omogućava da ja kategoričko kažem da ja ništa ne znam o ovim stvarima.

SUDIJA ROBINSON: U redu, svjedok je dao odgovor na to pitanje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U preostalih nekoliko minuta imam samo tri teme i ne znam tačno kojim redosledom ću da postavljam pitanja o tome. Predsednik Jeljcin je autor jedne knjige koja se zove "Ponoćni dnevnic" (Midnight Diaries) i on tu govori o tome šta se desilo nakon što ste vi postali premijer i kada ste prestali da budete na toj dužnosti, pre nego što je prestalo bombardovanje. I on objašnjava kao je došlo do toga da je i vas otpustio, ali on govori o jednom sastanku od 13. maja, između predsednika Žaka Širaka i njega i kako je predsednik Širak jasno stavio do znanja predsedniku Jeljcinu da on mora da se odluči da li podržava Miloševića ili ne. Da li vam je poznato da je došlo do takvog sastanka i da li možete, ukratko, da potvrdite to šta je predsednik Jeljcin izneo u svojoj

knjizi?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs, vi se vrlo dobro pridržavate hronologije. To je vaša jača strana. Ja nisam više bio premijer od 12. maja, a vi tražite od mene da vam govorim nešto o sastanku između Jeljcina i Širaka 13. maja. Toga dana više nisam bio premijer i gledao sam jednu utakmicu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tokom svih tih kontakata koji su išli preko vas, a onda preko Černomirdina (Viktor Stepanovich Chernomyrdin) posle vas, čime su stvari privedene kraju, predsednik Jeljcin nije pokazivao da ima visoko mišljenje o optuženom. Da li je to tačno? Da li je to i vaše mišljenje?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Vi biste hteli da stvorite jedan određeni imidž, jednu predstavu o svedoku i služite se nedozvoljenim sredstvima. To nije razlog zašto sam ja došao ovde.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je sve do dana kada ste napustili svoj položaj bilo mišljenje ruskog rukovodstva da je optuženi osoba koja se kocka sa tim da dobije rusku podršku za svoj stav i da je to jedan gest koji se na kraju nije isplatio?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja mislim da u teškim uslovima koji su tada preovlađivali u Jugoslaviji, niko se u politici nije kladio. Mislim da ovo nema nikakve veze sa bilo kojim vodećim ili važnim jugoslovenskim političarem.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Samo još jedno pitanje. Vi ste govorili o sastanku sa optuženim 30. marta, nakon što je počelo bombardovanje. Mislim da to nije u toj knjizi koju smo gledali. Da li se to nalazi u nekoj drugoj knjizi ili da li o tome postoji nekakav pisani trag, da li postoji neki dokument o tome? Možda se to nalazi u vašoj knjizi, a nama je to promaklo, ali ja mislim da nije?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Možete li, molim vas, pošto vi to verujete, a i moji skromni naponi postoje takođe i nadam se da će vam to pomoći, da biste bolje shvatili situaciju, preporučio bih vam da pročitate još jednu knjigu koja vam možda nije poznata. Knjiga

se zove "Osam ili više meseci" (Eight Months Plus). U toj knjizi možete da pronađete, ja mislim, jedan objektivan prikaz svih pojedinosti o tome kako je došlo do toga da budem otpušten sa položaja premijera Vlade. Mogu da vam kažem da je i predsednik Ruske Federacije, predsednik Jeljcin, meni ponudio da ja sam napišem izjavu kojom tražim da se povučem, kako god ja to želim da formulišem. Vi ste to pokrenuli. Volim da me ne prekinete u odgovoru. Ja sam rekao da bi to bilo njegovo ustavno pravo i neću da pokušam da njegov posao olakšam. U toj knjizi možete da nađete jasan opis svih mojih pregovora i razgovora sa Gorom, možete da nađete beleške sa tih sastanaka, možete da nađete moje beleške ...

SUDIJA ROBINSON: Zaustavio sam vas, jer mislim da je to dovoljno reklame za vašu drugu knjigu.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, hvala vam. Imao sam još neke teme, ali mislim da je moje vreme isteklo, tako da ću da se zaustavim.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, da li imate dodatnih pitanja?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Imam i shvatio sam da ste mi dali 10 minuta.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite.

DODATNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo imajte u vidu sat, molim vas. Gospodine Primakov, gospodin Najs vam je na početku postavio pitanje da li znate za Savet za usaglašavanje stavova o državnoj politici i onda vam je nabrojao tu mene, generala Mladića i ne znam koga dalje i vi ste mu dogovorili da ne znate, je l' tako?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Želim da skrenem pažnju, radi zapisinika i ovog dokaznog predmeta, da na početku stenografskih beležaka vrlo jasno stoji ko prisustvuje, da predsedava predsednik Jugoslavije, da prisustvuje potpredsednik savezne Vlade, predsednici republika i određeni ministri, predsednici Vlada republika i na kraju se kaže članovi saveta. A onda Ö

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, upravo sam vas zaustavio. Da li ćete taj dokument da uvedete preko ovog svedoka?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je već uvedeno, taj dokument je uveo gospodin Najs, a koji je pitao ovog svedoka, a, onda, Dobrica Ćosić koji predsedava i otvara, kaže : "Otvaram sednicu saveta", znači sednica Saveta, "kojoj prisustvuju i predstavnici Republike Srpske Krajine i Republike Srpske". Da li je jasno, gospodine Primakov, da ovde nije reč ni o kakvim članovima saveta iz Republike Srpske i Krajine, već da prisustvuju predstavnici sednici saveta?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Vi ste dali to razjašnjenje i ja sam sklon da se sa tim složim. Međutim, ja ne znam ništa o tom savetu ili o samom dokumentu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodin Najs je izneo dokument, pošto je, kaže, sastanak održan 9. januara, pošto smo se mi videli, da bi pokazao različiti moj stav u odnosu na onaj koji sam vama rekao i o kome ste vi govorili. Evo ja ću vam citirati. Ovde ima mnogo citata, ja ne mogu da se na njima zadržavam, ali na samom početku moga učešća u diskusiji na tom sastanku, evo, citiram vam: "Naš je strateški cilj da srpski narod na Balkanu bude slobodan i ravnopravan. Ravnopravnost srpskog naroda podrazumeva, onda, sve mogućnosti da on do kraja afirmiše i ostvari svoje interese". Pa onda kažem, "potpuno sam uveren da apsolutno nismo iskoristili pregovarački prostor koji nam je na raspolaganju, da se veoma pažljivo i sa najvećom odgovornošću koju nosimo, opredelimo da

se maksimalno iskoristi prostor pregovora". Dakle, da li je to što se ja ovde zalažem pred predstavnicima i jedne i druge, Republike Srpske i Srpske Krajine koji su pozvani od strane predsednika da prisustvuju savetu, da se ide na pregovore, jer ovde je reč ženevskim pregovorima, da li je to potpuno u skladu sa onim šta sam i vama govorio i šta ste vi meni govorili, ovo šta sam vam citirao?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Vi ste govorili o potrebi da se dođe do političkog rešenja. Ja sam već govorio o tome, a što se tiče konkretnih dokumenata ili vaših konkretnih izjava, ja o tome ne mogu da govorim, zato što ja ne znam ništa o tome konkretno, ali ono šta ste vi rekli se podudara sa vašim gledištem, onako kako ste to izrazili meni, kad smo razgovarali o nekim drugim stvarima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na strani 58 ja opet kažem, u vezi sa ovim rešavanjem Bosne i Hercegovine: "Ona treba da prizna da kad se donese ustav na principu trojnog konsenzusa". Dakle i vama sam pominjao konsenzus, ovamo napred pominjem stalno ravnopravnost i konsenzus, je li to podudarno sa onim šta sam vama govorio, kad govorim o principu trojnog konsenzusa tri konstitutivna naroda?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Pa, ne samo da ste to rekli meni, već sam ja i citirao vašu izjavu beogradskoj televiziji, kada su vas intervjuisali u Ženevi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Primakov, evo, završavam odmah sa ovim dokumentom. Da li se sećate, a citiraću vam opet iz ovog dokumenta, stim što molim da se gospodinu Primakovu da ceo ovaj dokument, da bi mogao da ga pročita kad bude imao vremena, da vidi u kojoj je meri dosledno bilo ono šta je on sa mnom razgovarao sa ovim za šta sam se ovde zalagao, jer mislim da na to ima pravo. Ja kažem i citiram iz ovog stenograma: "Rekao sam da mi nismo strana u sukobu u Bosni, Srbija nije zastupljena na konferenciji u Ženevi, jugoslovenska delegacija je tamo i to je odgovornost jugoslovenskih federalnih institucija". Prema tome, mi smo, kao Jugoslavija zastupljeni, a on je insistirao, odnosno

lord Owen (David Owen): "Molim vas, vi ne možete da odbijete da date doprinos", a na strani 112 izašao je pred kamere, ovde se citira: "U ime Evropske zajednice (European Community) pozvao sam predsednika Miloševića da učestvuje u radu Ženevske konferencije, da bi dao doprinos" i tako dalje. Prema tome, da li je bilo i vama onda jasno, gospodine Primakov, da u Ženevi pregovaraju tri strane, muslimanska, hrvatska i srpska iz Bosne, a da sam ja pozvan da dam doprinos mirovnom rešenju i da ste i vi bili taj koji je insistirao na tome da ja svakako treba da dajem doprinos tom mirovnom rešenju? To je u vezi sa karakterom mog učešća u Ženevi.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: To je tačno. Bile su tri delegacije tamo i mi smo naše razgovore sa vama povećali, što je dovelo do toga da ste vi doputovali u Ženevu, nakon što je postalo jasno da vaše prisustvo tamo može da pomogne da se nađe izlaz sa mrtve tačke, a do koje je tada došlo. Ja sam u svom prethodnom svedočenju već rekao da ste upravo vi to i uradili, zato što je uoči vašeg dolaska Republika Srpska odbila da se složi sa ustavnim poretком koji je bio predložen po Vens - Oveņovom planu, a vi ste izvršili vrlo važan pozitivan uticaj, tako da je delegacija bosanskih Srba već sledećeg dana napustila taj svoj stav.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto nemamo vremena, samo još par kratkih pitanja u vezi sa unakrsnim ispitivanjem gospodina Najsa. Gospodin Najs vas je ispitivao o stavovima Kontakt grupe, pa molim vas da mi kažete da li su stavovi Kontakt grupe bili izraz jedinstva ili izraz kompromisa između ruskih predstavnika i drugih predstavnika ili raznih predstavnika među sobom? Znači, da li je bio izraz jedinstva ili izraz kompromisa različitih stavova?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja mislim da ovako treba da odgovorim na ovo pitanje: u određenom broju tema smo postigli jedinstvo. U nekim dokumentima došlo je do kompromisa, da ne bismo izgubili pozitivan ishod do koga je moglo da se dođe uz pomoć takvog kompromisa.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, sada zadiremo u vreme

kada treba da počne sledeće suđenje. Izbacite nas ako ne završimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Evo, samo još jedno pitanje. Vi ste rekli, ja sam sad zapisao, citirao sam vas kada ste govorili o ovim raznim dokumentima, rekli ste da vi niste podrivali dokumente, jer je postojalo, "postojala jedna suština na kojoj se jesmo slagali". Znači, niste podrivali dokumente, jer je "postojala jedna suština na kojoj se jesmo slagali". Mislite, dakle, na Kontakt grupu i na to okruženje. Samo mi odgovorite, šta je ta suština na kojoj se jeste slagali?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Hteo bih da razjasnim samo jednu stvar. Ovo se ne odnosi na sve dokumente Kontakt grupe. Neki dokumenti su bili usvojeni bezuslovno od svih učesnika, ali bilo je dokumenata koji nama potpuno nisu odgovarali po svim tačkama, a mi smo smatrali da je manje zlo i da bi bilo korisnije da prihvatimo takve dokumente, uprkos činjenici da nam nisu odgovarali određeni delovi tih dokumenata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto je gospodin Najs postavio, u vezi sa Rambujeom, stvar do te mere, rekao bih, banalizovao, da je sveo na jednu reč "vojno" ili ne ... Da li je tačno, gospodine Primakov, da ruski predstavnik u Rambujeu, kad je stavljao potpis na nacrt, posebno je napisao "osim aneksa 2 i 7"? Znači i on je odbio da potpiše ta dva aneksa koja se tiču vojnog prisustva NATO na teritoriji Savezne Republike Jugoslavije?

TUŽILAC NAJS: Naravno, ovo je sugestivno pitanje i, naravno, potpuno pogrešno predstavlja razgovor između svedoka i mene, pošto je i sam svedok, u stvari, odabrao tu reč "vojno" kao jedini razlog zašto je došlo do toga da se optuženi predomisli, ali zbog vremenskog pritiska, ako Sud želi da svedok ipak odgovori na pitanje onako kako je formulisano, ja neću dalje da oduzimam vremena.

SUDIJA ROBINSON: Možete vrlo kratko da odgovorite na to pitanje. Ovo je poslednje pitanje.

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Ja sam već izgubio nit. O čemu smo razgovarali? Izvinjavam se, ja sam slušao pitanje, u stvari, primedbu tužioca.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da u Rambujeu ni ruski predstavnik nije hteo da potpiše anekse 2 i 7, a koji se odnose na vojno prisustvo?

SVEDOK PRIMAKOV – ODGOVOR: Moj odgovor na to je "da", to je tako.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Primakov, ovim se vaše svedočenje završava. Hvala vam što ste došli pred Međunarodni sud da svedočite i sada ste slobodni, možete da idete.

SVEDOK PRIMAKOV: Hvala vam.

TUŽILAC NAJS: A što se tiče dokaznog predmeta, on je tako sklopljen da bi, u stvari, vama bio od pomoći i tu se sve nalazi na jednom mestu, a što se odnosi na jednu određenu temu. To možda jeste ili nije od pomoći, ali to je osnova na kojoj je to urađeno. Mi smo tu naveli sve dokumente koji su već uvršteni u spis, tako da bismo možda mogli da uvedemo taj dokument, takav kakav jeste i onda se, u stvari, radi samo o grupi dokumenata Kontakt grupe, Saveta bezbednosti i tu može da se nađe sve. U suprotnom ćemo onda da popunimo sve ono šta je već uvršteno.

sekretar: To će da bude dokument 795. Izvadiću one dokazne predmete koji su već uvršteni, tako će tu da bude 11 tabulatora, od 1 do 11.

TUŽILAC NAJS: Možda bi bilo dobro da ostanu tabulatori takvi kakvi jesu i možda bi bilo dobro da popis dokumenata uvek ide uz ovaj komplet dokumenata, tako da svima bude jasno upravo onako kako

smo mi to uveli.

SUDIJA ROBINSON: U redu, mislim da je to jako dobar način da to uradimo.

TUŽILAC NAJS: Hvala vam.

SUDIJA ROBINSON: Hteo bih da obavastim strane da će iduće nedelje, u sredu, da bude održana plenarna sednica, tako da ćemo da imamo rasprave u ponedeljak, utorak i u četvrtak. Molim vas, gospodine Miloševiću, da to zabeležite. Rasprava se prekida.

Fond za humanitarno pravo